

laiškas lietuviams

birželis / june 1986

PAŽIŪRĖKIT (eil.)	181	Jonas Aistis
MŪSŲ VISUOMENĖS SKALDYMOŠI PRIEŽASTYS IR SANTYKIAI SU LIETUVA	183	Viktoras Nakas
JĖZAUS SEKĖJAI KLAUSO JO ŽODŽIŲ	186	Chiara Lubich
EILĖRAŠČIAI	187	Nijolė Jankutė
TEOLOGINIAI MĄSTYMAI	188	Vytautas Bagdanavičius
LIETUVIŲ IR ŽYDŲ SANTYKIAI HITLERIO OKUPACIJOS METU (II)	191	M. Krupavičius
IŠ ISTORINIŲ VERSMIŲ	197	Paulius Rabikauskas
VINIŠUMAS IR ATVIRUMAS ŠEIMOJE	201	Dalia Staniškienė
PLIUSAI IR MINUSAI BŪTI LIETUVIŲ SVETIMAME KRAŠTE	204	Vida Brazaitytė
TĖVYNĖJE	206	Gediminas Vakarīs
KALBA	210	Juozas Vaišnys, S.J.
ĮVAIRYBĖS	211	Red.
ŠYPSULIAI	212	Red.
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” METINĖ ŠVENTĖ	213	Red. ir Adm.
PARAMA KRIKŠČIONYBĖS JUBILIEJUI	214	Komitetas
TRUMPAI IŠ VISUR	215	J. Pr.

Šis numeris iliustruotas nuotraukomis iš “Laiškų lietuviams” metinės šventės. Visos nuotraukos — Algirdo Grigaičio. Viršelio piešinys — Rasos Krokytės.

Laiškai Lietuviams — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July / August, when bimonthly, for \$10.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. POSTMASTER: Send address changes to Laiškai Lietuviams, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636.

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1986 / BIRŽELIS - JUNE / VOLUME XXXVII, NO. 6

PAŽIŪRĖKIT

Pažiūrėkit, mieli broliai, į supiltus
Kritusių sukilėlių kapus,
Kur jie savo kūnais grindė tiltus,
Versdami gyvenimo sukruvintus lapus...

Pažiūrėkit, mieli broliai, į tremtinių
Eisenas per tundras ir stepes —
Mylimos ir nelaimingos tėvynės
Gyvą širdį sopulingai gniaužiančias reples.

Pažiūrėkit, mieli broliai, jos sodybų
Ugnimi sulygintų ten su žeme, —
Vis tai ji ir vis ant kryžiaus medžio kybo
Darganų ir vėtrų šiurpulingam ūžime.

Pažiūrėkit, mieli broliai, jos gajumo,
Trykštančio iš mėlynų akių,
Jos kančių, jos sielvarto ir jos liūdnumo
Dėl vis dūžtančių svajonių jos lakių.

Pažiūrėkit, mieli broliai, ir tikėkit
Jos krūtinėj rusinčia svaja.
Pažiūrėkit, mieli broliai, pažiūrėkit
Ir tikėkit, ir tikėkit amžinai su ja!

Jonas Aistis

Šv. Petro, sėdinčio soste, bronzinė statula Šv. Petro bazilikoje Romoje. Pirmiau buvo tikėta, kad tai V šimtmečio kūrinys, bet dabar manoma, kad ji sukurta XIV šimtmetyje skulptoriaus Amolfo di Cambio.

MŪSŲ VISUOMENĖS SKALDYMOSI PRIEŽASTYS IR SANTYKIAI SU LIETUVA

(*"Laiškų lietuviams" konkurse I premiją laimėjęs rašiny s*)

(Tęsinys)

Viktoras Nakas

Lietuvių susiskaldymas dėl ryšių su Lietuva visų pirma buvo skirtingų galvosėnų konfliktas. Ortodoksai nuoširdžiai tikėjo, kad važiavimas į Lietuvą yra kenčiančios tautos išdavimas. Ryšininkai nuoširdžiai tikėjo, kad toks važiavimas yra sveikas, net būtinas, išeivijai ir Lietuvai. Tačiau negalima paneigti, kad už šio susiskaldymo slėpė išeivijos vidinės politikos konkurencija. Iš dalies vieni rėmė ryšininkus, kiti rėmė ortodoksus dėl politinių sumetimų.

Lietuvių Bendruomenė jojo ryšininkų arkliuku. Kaip jaunesniam išeivijos veikniui, Bendruomenei rūpėjo sumedžioti kuo daugiau ištikimų narių. Kadangi Bendruomenės vadovų tarpe buvo nemažai jaunesnės kartos narių, visai natūralu, kad jos laikysena dėl ryšių klausimo buvo pažangesnė, negu kitų veiknių, kurie jaunesnės kartos nelabai norėjo prisileisti į vadovaujančias vietas. Bendruomenės vadai, kurie buvo linkę ryšius plėsti, suprato, kad lietuvių visuomenėje yra daug pritariančių jų nuomonei, ypač jaunesniojo kartoj. Jie apskaičiavo, kad Bendruomenei apsimoka tapti ryšininkų pozicijos skleidėju, nepaisant nuostolių, kuriuos jai neš šis kontroversiją iššaukiantis nusistatymas. Tiems Bendruomenės vadams buvo aišku, kad vyresniųjų pagrindinis lojalumas visada atiteks Vlikui ir Altui, o Bendruomenė liks trečiojo vietoj. Bendruomenės strategai samprotavo, kad jiems verčiau pagrindinį dėmesį skirti ne vyresniesiems, o jaunesnei kartai, paruošti dirvą ateityje tapti pagrindiniu išeivijos kultūriniu, socialiniu ir politiniu veikniu. Vienas būdas tai daryti būtų remti ryšininkų poziciją. Taip jie ir padarė, duodami valių ryšininkams per Bendruomenės susirinkimus, suvažiavimus ir spaudą skleisti savo mintis ir veiknių pasitarimuose aršiai

gindami principą, kad kiekvienas lietuvis turi teisę laisvai apsispręsti dėl santykių su Lietuva.

O Vlikas ir Altas jojo ortodoksų arkliuku. Kai Lietuvių Bendruomenė buvo įsteigta, Vliko ir Alto rėmėjų bazė buvo tvirta. Tuo metu jie nematė ar nenorėjo matyti ateities ir kintančios išeivijos perspektyvos apie Lietuvą. Be to, jiems susidėti su ryšininkais būtų pavojingiau, negu Bendruomenei. Vlikui ir Altui ryšininkų pozicijos puoselėjimas galėtų reikšti tų organizacijų vidinį susiskaldymą ir didesnę dalį ortodoksų — ištikimų šalininkų ir dosnių aukotojų — netekimą. Bendruomenės galiai palaipsniui augant, *kai kurie* Vliko ir Alto vadai panoro ją susilpninti tuo pačiu ryšių klausimu, kurį jie bijojo iškelti savitarpy. Tie vadai užkulisyje rėmė reorganizuotą Bendruomenę, tikėdami, kad jos konservatyvūs pareiškimai dėl ryšių ir kitų klausimų ras atgarsį tikrojo Bendruomenės ir privės pastarąją prie gilaus susiskaldymo ar bent ją susilpnins tiek, kad ji turės rodyti didesnę nuolankumą Vlikui bei Altui. Tų vadų svajonės neišsipildė nes, kaip minėta, reorgų pozicijos didelei Bendruomenės pasekėjų daugumai atrodė reakcingos.

Dabar veiknių nusistatymas dėl ryšių su Lietuva maždaug toks pat, koks jis buvo prieš vienuolika su širšum metų, kai istorinė White Plains konferencijoje Altas, Bendruomenė ir Vlikas susitarė, jog "kiek įmanoma okupacinio režimo varžtų ribose, laisvojo pasaulio lietuviams tikslinga puoselėti ir plėsti ryšius su pavergtoje Lietuvoje gyvenančiais tautiečiais". White Plains nutarimai buvo laimėjimas ryšininkams. Tačiau tai nereiškė, kad visuomenė ar veikniai pradėjo vienu balsu kalbėti apie santykius su Lietuva. Vlikas ir Altas siekė

visuomenei piršti labai siaurą White Plains nutarimų interpretaciją, o Bendruomenė darė atvirkesčiai.

Šiandien Vlikas ir Altas tebeatstovauja ortodoksams. Nors anie viens po kito miršta, bet likusieji ortodoksai neatsižada savo tvirtų įsitikinimų ir gausiomis aukomis kasmet pripildo Vliko bei Alto iždus, kad jų idėjos būtų toliau skleidžiamos. Bendruomenėje tuo tarpu ryšių sąvoka yra giliai įleidusi šaknis. Karts nuo karto dėl ryšių klausimo tebeįvyksta susišaudymai tarp veiksmų. Vlikui ar Altui tai viena, tai kita proga bandžius uždrausti išeivių apsilankymus Lietuvoj (pavyzdžiui, 1980 m. ryšium su JAV paskelbtu Maskvos olimpiados boikotu), Bendruomenė nedelsiant pareiškė priešingą nuomonę ir išbarė anuos veiksmus už White Plains konferencijos nutarimų pažeidimą.

Nors ryšių klausimas dar retkarčiais tampa veiksmų tarpusavio konkurencijos priemone, atrodo, kad tie laikai, kada jis galėtų visuomenės daugumą suskaldyti į dvi dalis, jau praeityje. Dabar dėl ryšių vyrauja ne fanatiškas savo pozicijos gynimas ir kito pozicijos kategoriškas pasmerkimas, o abipusė tolerancija: tie, kurie nepritaria ryšiams, dažniausiai tyli, o tie, kurie siekia stiprinti santykius tarp išeivių ir tautiečių Lietuvoj, per daug neragina kitaip galvojančius jiems pritarti. Neseniai matėme du tos tolerancijos pavyzdžius. Pirmasis buvo visuomenės reakcija, santariečių organizacijai iš Lietuvos pasikvietus tris rašytojus (Algimantą Bučį, Marcelijų Martinaitį, Vytautą Martinkų) ir vieną aktorį (Laimoną Noreiką) atlikti literatūros rečitalius Šiaurės Amerikoje. Tie kultūrininkai ne tik buvo santariečių šiltai priimti, bet ir susilaukė gyvo susidomėjimo tose šešiose lietuvių kolonijose, kuriose 1985 m. rudenį jiems buvo rengiami rečitaliai. Tikrai Čikagoje jų rečitalis buvo piketuojamas. (Iš nuotraukų sprendžiant, piketuotojai buvo pensininkų amžiaus žmonės). Tiesa, lietuvių spaudoj pasirodė kritiškų atsiliepimų apie rečitalius. Tačiau aplamai visuomenė ramiai pasitiko svečių apsilankymą. Anais laikais, išeivijos

spaudon būtų pasipylę straipsniai, laišakai, vedamieji už ar prieš tokį įvykį. Anais laikais nuvykimas į tokį rečitalį buvo dramatiškas gestas, kai kam reikalaujantis šiek tiek drąsos. Turbūt šį kartą tie, kurie ketino eiti svečių pasiklausyti, pasiskaitę vieną kitą neigiamą pareiškimą lietuvių spaudoj, gūžtelėjo pečiais ir... nusižiovavo.

Antras tolerancijos pavyzdys buvo Vilniaus universiteto lietuvių kalbos katedros vedėjo Zigmo Zinkevičiaus dalyvavimas lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziume Čikagoje. Jo paskaita išeivijos lietuvių mokslininkų suvažiavime buvo didelė naujiena ir džiugus reiškinys tiems, kurie siekia glaudesnių ryšių su Lietuva. Ne mažesnio dėmesio vertas tas faktas, kad prof. Zinkevičius Čikagoje — lietuvių susiskaldymo šiltamyje — buvo nuoširdžiai priimtas. Kiek teko girdėti, nebūta jokios viešos opozicijos jo dalyvavimui LMK simpoziume.

Tiedu pavyzdžiai parodo, kaip toli esame pažengę nuo tų dienų, kada ryšių klausimas pastatydavo vieną lietuvį prieš kitą. Tačiau sunku pranašauti, ar ryšiai toliau plės, ar Lietuvos mokslininko bei rašytojų viešnagės pas Amerikos lietuvius nebeliks retom išimtim nusistovėjusiai tvarkai. Ryšių plėtimą stabdo keli dalykai. Pirma, nežiūrint, kad toks ryšių palaikymas su Lietuva, kuris ribojasi laiškais, siuntiniais ir asmeniškam kelionėm bei apsilankymais, jau seniai yra vykdomas, bet išeiviams sunku jį šimtu procentų priimti. Ryšiai reiškia kultūrinę detantę tarp Lietuvos ir išeivijos, kuri ne visuomet derinasi su išeivių kieta politine linija. Konservatyviems lietuviams, kurie sudaro išeivijos didelę daugumą, nemalonu prisipažinti, kad dėl ryšių klausimo jie yra žymiai liberalesni, negu jų ideologiniai bendraminčiai Amerikos politinėj veikloj. Konservatyvios išeivijos politinis instinktas jai sako, kad JAV-joms tinkamiausia linija būtų *bet kokios* detantės su Sovietų Sąjunga atsisakymas. Išeiviai bijo, kad ryšių plėtimas tarp amerikiečių ir sovietų visuomenių gali išeiti sovietų naudai, nes amerikiečiai išeiviams atrodo esantys labai naivūs. Lietuviai pateisina savo ryšių

palaikymą su kraštu ne tik tuo, jog jie sovietus per gerai pažįsta, kad taptų jų propagandos aukomis, bet ir tuo, kad jiems ryšiai yra kova, nors ir perkelta prasme, su sovietais. Mėgstantiems tik "juodai" ar "baltai" galvoti konservatoriams šitoks vingiuotas samprotavimas nelengvai suvirškinamas.

Be to, konservatoriai bijo, kad per didelės dėmesys ryšių plėtimui ar pasukimas į kai kurias ryšių plėtimo kryptis gali sumažinti išeivių politinės veiklos efektyvumą ar su ja sueiti į tiesioginį konfliktą. Konkrečiai, jie susirūpinę, kad ryšių plėtimas gali privesti prie oficialių santykių užmezgimo tarp išeivijos organizacijų ir Lietuvos komunistinių institucijų. Jų manymu, tai galėtų ilgainiui privesti prie Lietuvos inkorporacijos į Sovietų Sąjungą pripažinimo ir išeivijos politinės veiklos sukompromitavimo. Todėl į ryšių klausimą reaguojama atsargiai ir su tam tikru vidiniu prieštaravimu.

Antras dalykas, stabdantis ryšių plėtimą, yra išeivijos intelektualinis sustingimas. Jei prieš 20 metų ryšininkų grupė už savo idėjas kovojo per lietuvių spaudą, bandė kitus lietuvius pakreipti savo pusėn, tai šiandien jauni ryšių plėtimo šalininkai nebando visuomenės paveikti, nerašo straipsnių lietuviškai, gal lietuviškos spaudos net neskaito. Jie tik daro, kaip jiems geriau atrodo. Galbūt šis atomizacijos procesas iš dalies paaiškina, kodėl anksčiau minėtas svečių iš Lietuvos atsilankymas neiššaukė stiprios visuomenės reakcijos nei už, nei prieš. Anksčiau jauni lietuviai intelektualai savo protines jėgas skirdavo lietuviškų klausimų gvildenimui. Dabar jauni inteligentai savo energiją skiria nelietuviškiems klausimams, nelietuviškiems reikalams. Vienas šio reiškinių rezultatas yra, kad nebeteikome pionierių, kurių jaunatviška drąsa ir skirtinga perspektyva nurodytų naują kelią ryšių su Lietuva plėtimui.

Visų didžiausias stabdys ryšių klestėjimui yra patys sovietai ir jų primesta santvarka. Sovietai visokias kliūtis sudaro ryšių plėtimui. Jeigu jie taip žiauriai nesielgtų

su turistais Maskvos muitinėje, leistų turistams Lietuvoje ilgiau pabūti, negu penkias ar dešimt dienų, laisvai apkeliauti Lietuvą ir apsisototi pas gimines, tai į Lietuvą važiuojančių išeivių skaičius turbūt dviem ar trimis kartais padaugėtų. Jeigu jie pastoviai leistų Lietuvos kultūrininkams aplankyti lietuvių išeivių kolonijas, tai pastarieji mielai su jais bendrautų. O paprastų žmonių Lietuvoje, degančių noru aplankyti gimines Amerikoje ir pamatyti, kaip jie gyvena, turbūt yra tūkstančiai. Tai tūkstančiai, kurių svajonių sovietai niekad neleistų įgyvendinti dėl tos didelės baimės, kad jie gali sugalvoti į Nemuno kraštą nebegrįžti. Sovietai nuo pat okupacijos pradžios yra tie, kurie daugiausia bijojo ryšių tarp Lietuvos ir išeivijos. Nėra pagrindo manyti, kad jų baimė greit pranyks.

Iki to taško, kur Lietuvos komunistai save laiko lietuviais, ryšių plėtimas jiems yra naudingas, nes tautą įvairiais būdais stiprina. Iki to taško, kur tie patys partiečiai save laiko komunistais, paklusniais Kremliaus vadams, ryšių plėtimas vengtinas, nes išeivijos dirva nėra dėkinga marksizmo-leninizmo sėklai; tuo tarpu išeivių įtaka Lietuvos žmonėms gali pakenkti krašto sovietizacijai bei rusifikacijai. Lig šiol ryšių plėtimo klausimu Lietuvos kompartijos nariai parodė, kad jie arba tikrai save visų pirma laiko komunistais, arba negali kitaip pasielgti.

Taigi ateitis mums žada paradoksą. Išeivijos vienybė dėl ryšių klausimo turbūt bus užtikrinta sovietų uždaro deka. Sovietai atsisakys dramatiškų gestų, kurie galėtų sudrumsti išeivijos ramybę. Tokio gesto pavyzdys būtų "Tėviškės" draugijos pasiūlymas Pasaulio Lietuvių Bendruomenei, kaipo organizacijai, sutikti oficialiai globoti vieną iš Lietuvos tautinių šokių grupių ir mainais pasiūsti vieną išeivijos tautinių šokių grupę gastroliuoti Lietuvoje. Toks nepaprastas įvykis įgalintų išeiviją pamatuoti savo temperatūrą, patirti visuomenės nusistatymą dėl ryšių plėtimo naujo etapo. Gal dabartiniai ryšininkai suskiltų į dvi grupes. Antra vertus, gal visuomenės reakcija į Zig-

JĖZAUS SEKĖJAI KLAUSO JO ŽODŽIŲ

CHIARA LUBICH

"Manosios avys klauso mano balso; aš jas pažįstu, ir jos seka mane" (Jn 10,27).

Tie žodžiai yra tik dalis Jėzaus atsakymo žydams, kai jie Jeruzalės šventyklos prieangyje kamantinėjo jį, ar jis nebūsiąs Mesijas. Jėzus jiems atsakė, kad darbai, kuriuos jis daro, parodo, kas jis yra. Ir jis jiems prikišo, kad jie netiki juo, nes nėra jo mokiniai. Jo mokiniai tiki ir, kaip jo avys, klauso jo balso.

Kiek anksčiau Jėzus yra sakęs, kad niekas negali būti jo sekėjas ir ištikimas jo žodžiu klausytojas, jei Tėvas jo nepatrauks ir neduos malonės dovanos (Jn 6,44 ir 65). Jis tikrai norėtų tą dovaną duoti kiekvienam, tačiau jai gauti reikia vienos sąlygos: būti atviram ir imliam tiesai. Žinoma, tą dovaną mes galime priimti ar atmesti, bet pasekmės priklausys nuo to, ką sakysime Jėzui: *taip* ar *ne*.

Evangelisto aprašyme ryškėja, kad tas mūsų *taip* ar *ne* Jėzui gali šakotis. Nuolat kartojamas *ne* gali nuvesti į vis didėjančią tamsą, į stoką supratimo jo žodžių reikšmės, jo elgesio, jo darbų. Toji tamsa gali virsti visišku priešiškuumu ir net atmetimu.

Gerojo Ganytojo prilyginimas (Jn 10, 1-16), kuriuo šis svarstymas remiasi, vaizduoja tuos žmones, kurie lieka Jėzui atviri. Aprašomos avys čia nereiškia tų, kurie tik tiki Jėzų, bet tuos, kurių tikėjimas ir atsivėrimas Jėzui yra pasiekęs tobulumo; tai tie, kuriuos Jėzus pašaukė į intymią bendrystę su juo, kuri remiasi visišku abipusiu atsidavimu. Jie yra jam jautrūs, turi intuityvą ir "klausos jo balso". Tokie turi įžvalgą ir sugeba atskirti, ar kokia nors

idėja derinasi su Jėzaus mokymu, ar ne, ir todėl turi būti priimta ar atmesta.

Jėzus "pažįsta tuos žmones", kaip "pažįsta savo avis", jis žino, kurie priklauso jam, ir myli juos ypatingu būdu. Jis duoda jiems ramybės ir džiaugsmo, kurio tik jis gali duoti ir niekas atimti negali.

Todėl tie žmonės "seka paskui Jėzų", kaip avys "seka paskui savo ganytoją". Jų sekimas reiškia, kad jie pagal jo mokymą gyvena ir tai yra jiems visiškai natūralu; toks gyvenimo būdas jiems tampa įgimtu. Net sunkiausios pareigos jiems bus lengvos.

"Manosios avys klausos. . ." Jėzus netaiško tų žodžių tik siauram ir privilegijuotam žmonių būreliui, bet kiekvienam asmeniui, kuris nori būti jo mokiniu. Visa tai mums sako, kad neturime pasitenkinti, pasilikdami tik tam tikrame krikščioniško gyvenimo lygyje. Jėzaus malonei veikiant, mes esame pašaukti tikrai draugystei ir asmeniškam intymumui su juo. Jėzus nori, kad mūsų santykiai su juo vis tobulėtų ir kad toji draugystė niekada nenutrūktų, nežiūrint kas beatsitiktų. Jis nori, kad būtumėm tvirti ir nesvyruotumėm bauginančiose situacijose, kai keičiasi socialinės doktrinos, ir kad liktumėm atsparūs, ištikus gundymams, nes mes patyrėme, kad Jėzus yra Tiesa ir Gyvenimas, ir jis duoda džiaugsmą. Jei visa to laikysimės, būsime tikri krikščionys, verti jo pasitikėjimo, ir galėsime jį liudyti pasauliui.

Bet kaip mes galime tai pasiekti? Galim — būdami vis labiau atsivėrę Jėzui, ką jau anksčiau minėjome: melsdamiesi, studijuodami, klausydami jo žodžio, pagal jį gyvendami ir ypač vykdydami artimo meilės įsakymą, mylėdami kryžių ir t.t. Be to, laikydami ypatingo reikalavimo — kurio katalikai negali užmiršti — būti vienybėje su vyskupu ir popiežiumi, kuriuos Jėzus, tikrasis Ganytojas, paliko kaip savo įgaliotinius vadovauti Bažnyčiai.

Iš anglų kalbos išvertė *Kostas Paulius*

mo Zinkevičiaus ir keturių Lietuvos kultūrininkų apsilankymą įrodo, kad išėivija tokiame žingsniui jau yra seniai pribrendusi. Smalsumas pageidauja, kad šį nežinomybę būtų išaiškinta, bet realybė diktuoja, kad ryšių plėtimo procesas liktų labai atsargus ir lėtas.

Nijolė Jankutė

IŠ PRADŽIŲ

Dangus — kaip šampanas,
Ir saulė geltona,
Ir vėjas jau Švilpja
Pavasario toną.

Virtuvės palange
Ta saulė nurieda,
Ir kelia papartis
Liepsnojančią žiedą.

Iš naujo
Vėl kraują
Pulsuojant jaučiu.
Ir vėl tiek
Šviesos,
Ir vėl tiek
Minčių.

Kai į šitą žėruojančią
Vakaro tylą
Parskridęs paukštelis
Nedrąsiai prabyla,

O kovas
Į langą man ima dūzginti.
Kaip nuostabu
Imt ir pradėti
Gyventi!

KRYŽIŲ DAMOS K. I. O.

Tai jūs, kryžių damos,
Juodais mežginiais apsigobusios,
juodi mežginiai ant širdies,
o sielvartas klykia ant rankų. . .

Ne tas jums gyvenimas
Kortas išdalino,
Ne ta ranka
Kaladę pakėlėt.

Turėjo, turėjo iškrist jums
Širdžių karaliūnas
Su blondinų pažų palyda,
Su vėjuotų vasarų vėliavom. . .

O iškrito
Devynis kartus po
Devynakę kryžių,
Ir dabar, supdamos sielvartą,
Kantriai tūkstantį lošiat.

*

Vakara is būt noriu dviese —
Tik griausmo dudenimas virpinu stiklą
Tu ranką ištiesi,
Ir viskas taip tikra,
Kai glostai man plaukus —
Be melo ir grynas
Vėl mano pasaulis,
Kaip taurėje vynas!

Rytais noriu būti viena —
Tik medis palangėj per naktį sulytas,
Tik garuoja kava,
Tik ant virdulio kitas —
Ištirpęs pasaulis,
Sapnuotas, pražuvęs. . .
Renku vėl šukes
Šalia stalo virtuvės. . .

57. KRISTAUS APAŠTALAI

"O jis atsigrėžė ir, pamatęs juos sekant, paklausė: 'Ko ieškote?'"

Ne kartą mes apaštalus vaizduojamės prasčiokais mokiniais, kurie nublanksta Kristaus akivaizdoje. Mes žinome vieną kitą jų silpnę, dėl to esame linkę į juos žiūrėti, kaip į silpnus žmones, neturinčius didelės savęs sąmonės ir norinčius būti tik mokiniais. Iš tikrųjų toks manymas yra klaidingas. Apskritai mes neturime gero masto išmatuoti žmogaus didumui. Dažnai žmogaus didumą lengviau suvokiame tada, kai mažai apie jį asmeniškai žinome, kai jį pažįstame tik iš jo išorinių darbų. Juo arčiau mes žmogų pažįstame, juo mažiau jį gerbiame. Kas nori būti mūsų gerbiamas, mums turi būti tolimas, lyg koks karalius.

O jei kuris mums yra gerai pažįstamas, tokio žmogaus didingumo mes dažnai nepastebime. Taip atsitinka ir su apaštalais. Mes juos pažįstame Jėzaus šviesoje, kaip jo mokinius, su visais mokiniškais bruožais. Bet jie yra ne vien mokiniai.

Iš tikrųjų apaštalai buvo dideli žmonės ir turėjo savo didumo sąmonę. Tai galima matyti iš Petro nuomonės apie save krikščionių susirinkimo metu Jeruzalėje. Jis ten yra pasakęs: "Mieli Broliai, jūs žinote, jog Dievas jau nuo seniai išrinko mane iš jūsų tarpo, kad pagonyis iš mano lūpų išgirstų Evangeliją ir taptų tikinčiaisiais" (Apd 15, 7). Ar tai nėra didelio žmogaus pasisakymas, kuris žino savo reikšmę ne tik žmonių, bet ir Dievo atžvilgiu, ir tai ne tik šiuo laikotarpiu. Jis turi sąmonę, kad paties Dievo yra išrinktas ne tik dabar, bet ir nuo seniai. Taigi, kai mes mąstome apie apaštalus, nemąstykite apie juos labai pigiai. Jie jokių būdu nėra maži žmonės, nors jie yra tik nevykę mokiniai Jėzaus mokykloje. Jie yra taip pat nuo amžių išrinkti, kaip yra išrinkta Marija ir kiti didieji Bažnyčios žmonės.

Atkreipkite dėmesį į tai, kad apaštalai

nebuvo lengvatikiai, kurie mielai eitų pas-kui kiekvieną kalbėtoją ir agitatorių. Tai galima aiškiai išskaityti iš tos savęs sąmonės, kurią Petras pareiškė pirmųjų krikščionių susirinkime. Kas apie save mano, kad jis nuo amžių yra Dievo išrinktas atstovauti kokiai tiesai ir ją skelbti, ir jei ta tiesa yra nepopuliari kai kuriuose sluoksniuose, tas negali būti laikomas lengvabūdžiu mokiniu.

Norint būti Kristaus apaštalu, reikia turėti natūralaus entuziazmo tam, kas atrodo gera ir kilnu. Bet to dar negana. Apaštalui reikia didelio asmeninio tvirtumo, tokio tvirtumo, kuris nepasiduoda įveikiamas nei jokioms nepalankioms nuotaikoms, nei naujiems, kartais daug žadantiems, entuziazmams. Tvirtumas, kuris neišlaiko egzamino prie atsitiktinio entuziazmo, nebus pakan-kamas apaštalui. Žinoma, tai nereikia, kad žmogus negalėtų ir net neturėtų keisti savo entuziazmo krypties, jeigu jis randa pateisinamą priežastį ją keisti. Tačiau tai nėra apaštalo bruožas. Tai galbūt bus geras tiesos ieškotojas, geras mokiny, mokiniu pasiliekęs visą gyvenimą, bet tai nebus apaštalinio charakterio žmogus. Reikia, žinoma, ir tokių entuziaistingų mokinių, bet labiau reikia tvirtų apaštalų.

58. KO AŠ IEŠKAU?

Jėzus ir mus klausia, ko mes ieškome. Mums būtų gera šį klausimą išgirsti ir save patyrinti, kokį atsakymą jam galime duoti visu savo gyvenimu. Taigi ko aš ieškau? Mes turime atvirai prisipažinti, kad ieškome savo garbės. Daugelio mūsų darbų aiškus tikslas — kad iš to mums būtų garbės. Ar toks mūsų veikimo tikslas yra nuodėmė? Ar tokia mūsų veiklos kryptis yra gera?

Tikėjimas sako, kad pagrindinis mūsų veikimo tikslas turi būti Dievo garbė. Tačiau kaip tą Dievo garbę suprasti, kaip prie jos prisidėti? Medžiaginis ir augmenims pasaulis Dievui garbę duoda medžiaginiu ir vitalistiniu dėsningumu. Ar bus iš mūsų

pusės pakankama Dievui garbė, jei mes tik mechaniskai ar vitalistiškai Dievą garbin- sim? Kadangi mes esame asmenys, tai turime Dievui garbę duoti asmeniniu būdu, o ne mechaniniu ar vitalistiniu.

Toliau kyla klausimas, koks yra sąryšis tarp mano ir Dievo garbės. Jėzus sako, kad garbė, kurią mes patys sau duodame, yra niekai. Tikrasis mūsų gerbėjas ir pagerbė jas yra Dievas. Taigi visi mūsų geri darbai, nuopelnai ir pasižymėjimai yra tik tam, kad sudarytų pagrindą Dievui mus pagerbti. Tačiau net tada, kai mūsų geri darbai, nuopelnai ir pasižymėjimai yra niekam nematomi, net ir mums patiems, gali sudaryti pagrindą, dėl kurio Dievas mus gerbia. Dievas viską mato labai plačiai, daug geriau ir plačiau, negu žymiausi istorikai.

Tačiau mes čia turime mąstyti ne apie mūsų garbę ir pagerbimą, bet apie tai, kaip mes savo gyvenimu galime Dievą pagerbti. Jeigu eina reikalas apie asmeninį Dievo pagerbimą, tai mes jo kitaip pagerbti negalime, kaip tik patys būdami garbingi. Nėra reikalo, kad ta mūsų garbė būtų visiems matoma, net nėra reikalo, kad mes patys jaustumės garbingai pasielgę. Kartais, tam tikromis aplinkybėmis, mes galime savo garbingumo nepastebėti.

Tad mes stovime prieš Kristaus klausimą: "ko ieškote?" Ar į šį klausimą mes galime atsakyti, kad visur ir visuomet ieškome Dievo ir Kristaus? Nors iš Dievo garbės mums nėra reikalo išskirti savęs ta prasme, kad mes manytume, jog Dievą pagerbime tiek, kiek save pažeminsime, tačiau visos mūsų veiklos pagrinde turi stovėti Dievas tokiu supratimu, kokį apie jį turėjo Jėzus. Taigi mūsų uždavinys yra įjungti save į Dievo garbę: save, ne kaip kokį medžiaginį dalyką, bet kaip asmenį su visomis savo galiomis, viešomis ir slaptomis. Reikia tiktai saugotis, kad mūsų garbė nesustotų mummyse, nebūtų čia palaidota; kad mes nepasiliktume tik garbingas kapas su žymiu antkapiu, kad mes nepasidarytume tokie, kurie jau nebeeina paskui Kristų ir kuriuos Kristus negali paklausti: "ko ieškote?" Mes negalime pasidaryti tokie ieškotojai, iš ku-

rių Kristus nebesitiki sulaukti klausimo: "kur gyvenai?"

59. AR MŪSŲ NAMAI YRA KRISTAUS?

"Jie atsakė: 'Rabi (tai reiškia: "Mokytojai?"), kur gyvenai?"

Klausimas Kristui, kur jis gyvena, yra labai konkretus, galima sakyti, egzistencinis klausimas. Jie neklausia: "kas tu esi, ar tu mūsų nori, ar tu gali mums pagelbėti?" Jie tiesiog klausia: "kur gyvenai?" Šiame klausime glūdi klausėjų noras pas Kristų sustoti, jį aplankyti ar net pas jį apsigyventi.

Kokia mūsų padėtis šio klausimo atžvilgiu? Mes ne kartą esame ne klausėjų, bet į klausimą atsakančiųjų pusėje. Ne retai žmonės žiūri į mus, kaip į Kristaus atstovus ir norėtų pas mus apsistoti, su mumis santykiuoti, patirti iš mūsų Kristaus dvasią ir palaimą, išmokti iš mūsų krikščioniško santykiavimo būdo ir net krikščioniškos santvarkos. Bet ar jie randa pas mus visa tai? Ar jie pas mus randa namus, kuriuose Kristus gyvena?

Atsakymą į šį klausimą reikia paimti iš visos mūsų kultūrinės, religinės, visuomeninės ir politinės situacijos. Ar krikščionija šiandien yra ta vieta, kurioje Kristus gyvena? Ar ieškantieji Kristaus šiandien eina į krikščionišką visuomenę, į parapiją, į vienuoliją, tikėdamiesi būti su Kristumi? O gal greičiau jie Kristaus ieško senose knygose, įvairiuose moksluose, naujose teorijose, nesitikėdami jį rasti pas mus?

Negalėjimas Kristaus vardu atsakyti į klausimą "kur gyvenai" yra mums didelis priekaištas. Ar mes savo vienuolynuose, savo namuose, savo valstybėse, savo parapijose galime parodyti krikščioniškus santykius? O juk namai yra ne kas kita, kaip tam tikra santykių sistema. Nereikia namų suprasti vien statybine prasme. Mes turime senų ir naujų tradicinio ir krikščioniško stiliaus vienuolynų pastatų, bet ar žmogui, į juos atsilankančiam, mes galime parodyti krikščioniškus santykius? Mes juntame, kad veiksmingai jų parodyti negalime. Ir dėl to ne kartą pas mus atsilankančius ir norinčius

pasilikti mes nukreipiame kitur. Taip mūsų vienuolynai, mūsų parapijos, nors turėdamos daug išorinių krikščioniškų ženklų, pasirodo nebe tie namai, kuriuose ieškantis Kristaus gali būti priimamas. Jam nelieka kitos išeities, kaip Kristaus ieškoti mokslo, menuose ar atsiskyrėlio vienuoje.

Dėl to mūsų laikais pasidarė tokia tragiška padėtis, kad žmogus, ieškas išganymo, eina ne į krikščionišką, bet į bedievišką bendruomenę. Šis reiškinys nėra toks, kuri mes galėtumėm aiškinti paprastu nesusipratimu, asmenine klaida ar paprasta informacijos stoka. Jis liudija krikščioniškos visuomenės negalią. Kiekviename vienuolyne, kiekvienoje parapijoje mes turime daug pasišventusių žmonių, kurie rodo daug didelių asmeniškų apaštalavimo pastangų, tačiau nėra krikščioniškų namų, krikščioniškos visuomenės, yra tik atskiri individai.

O Dievo ieškanti visuomenė šiandien pradeda nepasitenkinti atskirais individais, įvairiais vadais, bet nori jų bendravimo, jų sudarytos aplinkos, į kurią jie galėtų įsijungti ir kurioje jaustųsi, kaip namie. Dėl to pirmųjų apaštalų klausimas "kur gyveni" mums turi ypatingos reikšmės. Mes tą klausimą galėtume pateikti kita forma: "ar tu gyveni krikščioniškoje visuomenėje?" Šis klausimą kelia žmogus, ieškantis buveinės tarp Dievo ir žmonių. Mes negalime vadintis tikrais Kristaus atstovais, kol į jo klausimą negalėsime atsakyti jo paties žodžiais: "ateikite ir pasižiūrėkite".

60. AR GALIMA DIEVĄ PAMATYTI ŽMONIŲ SANTYKIUOSE?

"Jis tarė: 'Ateikite ir pamatysite'"

Ką mes krikščionijoje galime pamatyti ir ką galime parodyti? Dievo tapimas žmogumi yra išorinis reiškinys, be abejo, su tam tikromis išoriškumo pasekmėmis.

Mes, krikščionys, skiriamės nuo kitų religijų tuo, kad pripažįstame tam tikra prasme, jog Dievą galima pamatyti. Dievo Sūnus yra tapęs kūnu asmeniškai. Ir tai jis yra padaręs ne dėl savęs ir ne dėl savo kartos žmonių. Jei taip būtų, tai krikščionybė negalėtų sakyti, kad ji yra visos žmonijos religija.

Kristus pradėjo naują žmonijos gyvenimo stilių, kuriame Dievas yra kartu su žmonėmis. Tai išreiškia ir anksčiau išpranašautas jo vardas Emanuelis — Dievas su mumis. Tačiau Dievas krikščionijos kasdienybėje pasirodo ne kaip Kristus, bet kaip "Alter Christus". Dėl to ir konvertitas Wren-Lewis galėjo sakyti, kad asmeninį Dievą jis pajuto žmonių santykiuose.

Taigi Dievą galima pamatyti žmonių santykiuose, nors ne visi tai pajunta. Tačiau krikščioniškoje visuomenėje prasideda toks reiškinys, toks santykiavimo būdas, kuriam, pasak Blake, reiškiasi abipusė atlaidumo veikla. Tai ypač yra būdingas anglikosios krikščionybės bruožas. Liuteronai yra labiau linkę į individualybę. Tačiau ir jų atstovai mato krikščionišką realybę visuomenėje. Pasak jų teologo P. Tillich, krikščioniškoji bendruomenė yra tikrai nauja būtis. Krikščioniškoji bendruomenė ne dėl to yra religinė, kad pergyvena naujas pietistines patirtis. "Ji į Dievą rodo, kaip į visų asmeninių santykių ir visos būties pagrindą. Ji pabrėžia, kad žmogus tik tada gali pažinti meilę, kaip savo gyvenimo šaltinį ir tikslą, kai nugali savo susvetimėjimą (alienation) Kristuje" (John A. Robinson, anglikonas vyskupas, knygoje "Honest to God", 63 psl.).

Taigi mūsų noras pamatyti Dievo įsikūnijimo pasekmes yra teisėtas. Kartu su tuo eina ir mūsų pareiga tai parodyti kitiems. Tai yra tikra religinė pareiga. Ši pareiga yra vykdoma ne asmeniniame vienišume, bet bendruomenės gyvenime santykiuose su kitais asmenimis. Šios pareigos mes negalėsime atlikti, jei nesuprasime ir neįsisąmoninsime, kad pagrindinė mūsų esmė yra meilė. Meilė yra ne tik Dievo, bet ir mūsų esmė.

■ Lenkijoje raudonieji milicininkai smarkiai sumušė Krzystofą Chrzostowską ir pasakė, kad tai darė todėl, kad jo tėvas liudijo prieš komunistų pareigūnus, kurie nužudė kun. Popieluszką. Mat Krzystofo tėvas Waldemarą vairavo automobilį, kuriuo važiavo kun. Popieluszeko. Kunigą nužudė, o Waldemarui Chrzostowskiui pavyko pabėgti.

LIETUVIŲ IR ŽYDŲ SANTYKIAI HITLERIO OKUPACIJOS METU (II)

M. KRUPAVIČIUS

ŽYDAI IR LIETUVOS EPISKOPATAS BEI DVASININKIJA

Lietuvos episkopato ir katalikų dvasininkijos pagalbos žydai pradėjo šauktis jau antrą nacių ir bolševikų karo dieną. Vokiečiai, pvz., už nužudytą karininką nužudė 150 gatvėse sugautų žydų — vyrų, moterų ir net vaikų. Panašių egzekucijų, tik gal mažesnės apimties, buvo įvykdyta gana daug. Įgąsdinti žydai kreipėsi į arkiv. J. Skvirecką, prašydami pagalbos. Arkivyskupas pasiuntė prel. Šaulį kalbėtis tuo reikalu su vokiečių karo vadovybe. Įvairiose įstaigose padaryti jo žygiai nedaug davė naudos, bet vis tik šis tas buvo laimėta: buvo uždraustas privačia iniciatyva žmonių (taigi ir žydų) žudymas. Ta teisė buvo pavesta išimtinai vokiečių karo lauko teismams. Tuo būdu arkivyskupo įsikišimas atvėsinio ir kiek sušvelnino fronto atmosferą.

Kai Kauno miesto komisaras Krameris, mažo išsilavinimo fanatikas naciai, žiaurus ir gobšus žmogus, su žydų reikalamas SD valdininku Jordanu įsakė Kauno žydams ligi rugpjūčio 25 d. persikelti į Kauno priemiestį Vilijampolę, jiems įsteigtą getą gyventi, žydų delegacija, sudaryta iš dr. Elkes ir advokatų Goldbergo ir Garfunkelio, kreipėsi į vysk. V. Brizgį, prašydama jo išrūpinti iš vokiečių to įsakymo panaikinimą. Vysk. Brizgys atsakė, kad katalikų dvasininkija padarys žydų gelbėjimo reikalu visa, ką tik galės, kartu pridurdamas, kad daug iš to nereikia tikėtis, nes naciai yra bedieviai, ir nėra pagrindo manyti, kad jie Lietuvos dvasininkiją palankiau traktuotų, negu savo vokiškąją. Ir teisybė, vysk. V. Brizgio intervencija šiuo atveju jokio teigiamo rezultato nedavė.

Tuomet žydų visuomenės atstovai paruošė vokiečiams memorandumą, išaiškindami Vilijampolės geto nepatogumus ir prašydami, jei getas yra būtinas ir neišvengiamas dalykas, tai steigti jį Kauno Sena-

miesty tarp Nemuno ir Neries. Tą memorandumą jie atnešė vysk. V. Brizgiui peržiūrėti ir pasitarti dėl jų sumanyto žygio. Vysk. V. Brizgys, susipažinęs su paruoštu memorandumu ir turėdamas patyrimo iš pirmo savo žygio pas vokiečius geto reikalu, žydų atstovams pasakė, kad yra maža vilčių bet ką laimėti, bet patarė derėtis, kad tuo būdu bent nutęstų laiką ir palaikytų savo visuomenėje vilčių nuotaiką. Tačiau vadams patarė į klausimą žiūrėti realiai ir pasirengti pačioms blogiausiomis galimybėms.

Žydai pradėjo ieškoti naujų gelbėjimosi kelių: buvę lietuviams bolševikmečiu lojalūs žydai pradėjo apsirūpinti žymesnių lietuvių rekomendacijų laiškais, pradėjo slėptis kaimuose pas ūkininkus, kad ir visai negausiose iš bolševikų meto išlikusiose vienuolių bendruomenėse, parapijose, klebonijose ir t.t. Suprantama, kad tuo būdu daug pasislėpti negalėjo, nes didesnėmis grupėmis niekur nebuvo galima pasislėpti, antra, buvo vokiečių paskelbtos skaudžios bausmės ir tiems, kurie slėpė, ir tiems, kurie slėpėsi. Tuomet žydai stvėrėsi kitos priemonės, tokios, kuri galėjo apimti žydų mases, t.y. krikšto, eiti į katalikų tikėjimą. Krikšto prašymas greitai laiku virto masiniu reiškiniu. Šio fakto akivaizdoje vyskupai buvo priversti įspėti kunigus, kad prašantiems krikšto žydams pirmiausia išaiškintų, jog krikštas nėra apsauga nuo nacių teroro. Kas ir po tokio paaikškinimo prašėsi krikštijamas, liepta nustatyta tvarka krikštyti. Ne visus žydus krikštas apsaugojo. Bet atsirado tokių žmoniškų vokiečių komendantų, kurie žydų naikinimo nuostatų apsikrikštijusiems netaikė: jie ne tik išlaikė savo gyvybę, bet ir į getą nebuvo varomi. Tuo būdu krikštas išgelbėjo nuo pražūties nemažą žydų skaičių. Du tokie pirmiausia apsikrikštiję žydai — dr. Zivas, "Jude Erwache" knygų autorius, ir Šachovas buvo priimti į Kauno kunigų seminariją. Po kelių savaičių

juodu pakvietė ateiti į SD įstaigą. Šachovas nuvyko ir, priėmęs SD tarnybą, daugiau į seminariją nebegrižo. Dr. Zivas į SD nėjo, bet, išėjęs iš seminarijos, slapstėsi pas įvairius kunigus.

1941 m. spalio mėn. 9-10 d. Kauno geto žydai nuo mažiausio ligi seniausio buvo suvaryti į geto aikštę, esą darbo jėgoms patikrinti. Čia atvyko SD ir SS valdininkai. Vienas aukštesnis pareigūnas, atsistojęs viduryje gatvės, liepė žydams rikiuotis į koloną po keturis ir žygiuoti pro jį, Neskirdamas nei amžiaus, nei lyties, nei tinkamumo darbui, lazda jis skyrė žydus vienus į kairę, kitus į dešinę. Atskyręs apie 9.000, uždarė į atskirą geto dalį. Sekančią dieną juos visus nuvežė į netoli esantį 9-tą fortą. Ten jie turėjo patys išsikasti griovius. Visi jie buvo plikai išrengti, iš kulkosvaidžių sušaudyti ir tuose grioviuose užkasti. Visą šią operaciją atliko vokiečiai, rusų karo belaisvių padedami.

Šio įvykio metu Kaune į savo metinę konferenciją rinkosi Lietuvos katalikų vyskupai. Pirmą konferencijos dieną vyskupų konferencija įgaliojo vysk. V. Brizgį nuvykti pas pirmą generalinį tarėją generolą Kubiliūną žydų reikalu. Į pasiteiravimą, ar lietuviškoji administracija daro ką nors žydų reikalu, Kubiliūno buvo atsakyta, kad šį reikalą paėmė savo žinion SD ir kitiems į jį kištis draudžia. Į prašymą, kad gen. tarėjai padarytų žygių, kad žydai nebūtų žudomi, kad lietuviai policininkai nebūtų verčiami dalyvauti žydų egzekucijose, kad būtų sustabdytos varžytinės pardavinėti žydų daiktus, kurias ruošė vokiečiai parduoti, kas jiems netiko, gen. Kubiliūnas atsakė, kad tarėjai, ką galėjo, padarė šiuo reikalu. Vysk. Brizgys paliko gen. Kubiliūnui raštą, prašydamas jį perduoti vokiečių Generaliniam komisarui. Šis žygis nieko nepadėjo. Nors trijuose getuose žydus buvo liautasi žudyti, bet provincijoje žydai buvo žudomi greitu tempu, taip, kad, išskyrus tris getus, dar prieš žiemą visur kitur žydai buvo išžudyti. Vyskupams liko vienas kelias — įspėti, kad lietuviai niekur nedalyvautų žydų egzekucijose, nedalyvautų net egzekuci-

jose žiūrėtojais, nepirktų iš vokiečių žydams priklausiusių daiktų. Daugelyje vietų šie paraginimai buvo paskelbti iš sakyklių.

Reikia konstatuoti, kad, ar tai savaime, ar tai propagandos dėka, kuriai nemaža pasidarbavo slaptoji lietuvių spauda ir pasauliečiai inteligentai, visoje lietuviškoje visuomenėje vokiečių elgesiu susidarė visuotinė pasipiktinimo nuotaika. Vokiečiai pasijuto savo kruvinoje akcijoje prieš žydus pasilikę vieni. O tai jiems labai nepatiko. Jie nirto, pirmiausia dėl to, kad subyrėjo jų norai ir pastangos "neatmezgamai surišti Lietuvos likimą su Vokietijos likimu", o antra, kad nepasisekė naikinti žydus lietuvių rankomis, ko naciai dėl kažkokių sumetimų labai troško ir pasauliui paskelbė, kad žydus Lietuvoje naikina ne jie, bet patys lietuviai. Po pirmų nepasisekimų įtraukti "geruoju" lietuvius į žydų žudymo darbą naciai ėmėsi apgaulės ir prievartos, reikalaudavo, pvz., iš valsčių pristatyti išvardintų lape buvusių lietuvių policininkų ir karių nustatytą skaičių, nenurodydami, kuriems tikslams. Atvykus jiems į nurodytą vietą, juos varydavo žydų šaudyti. Kas atsisakinėjo, grasino sušaudyti kartu su žydais. Vėliau lietuviai, sužinoję tuos vokiečių gudrumus, ir šaukiami nevykdavo. Tuomet vokiečiai siųsdavo žydų šaudyti aprengtus lietuvių policininkų ar karių uniformomis rusų belaisvius ir vokiečių karius. Tuos maskaradus žydų naikinimo metu filmuodavo. Tuo būdu rengė "argumentus, dokumentaciją" įrodyti pasauliui, kad ne jie, vokiečiai, bet lietuviai išnaikinę Lietuvos žydus. Tuo reikalu jie rengė net knygas — "Kaip lietuviai žudė žydus". Jos buvo parvesta parašyti žydui gestapininkui, žydų spaudos žurnalistui Serebrovičiui, kuris visą laiką, kai jo tautiečiai sėdėjo getuose ir masiškai buvo žudomi, laisvas vaikščiojo su prigrūstu portfelio po Kauno gatves. Serebrovičius tuo savo gautu iš vokiečių uždaviniu didžiavosi, gyrėsi pažįstamiems lietuviams ir rodė jiems portfely nešiojamą minėtoms knygoms gautą iš vokiečių medžiagą bei foto nuotraukas. Kiek Serebrovičiui pavyko savo darbo atlikti, nėra žinių, nes

Konkurso premijų laimėtojai: Vida Brazaitytė, Rima Polikaitytė, Paulius Bindokas, Nijolė Gražulienė.

A. Grigaičio nuotr.

vokiečiai ir šį savo ištikimą vergą ir žydų tautos išsigimėlį vieną gražią dieną sunaikino.

Getuose gyveną žydai buvo labai gerai informuoti apie katalikų dvasininkijos ir apamai lietuvių laikymąsi bei nuotaikas žydų atžvilgiu. Rabinas Sniegas, kuris dažnai užeidavo pas vysk. V. Brizgį, ne kartą žodžiu dėkojo už visų katalikų, ypač dvasininkijos, laikymąsi, pareikšdamas, kad katalikų laikysena negalės būti žydų kada nors pamiršta. Ir tikrai, pvz., Kauno arkivyskupijos ordinariatas įvairiomis progomis duodavo vokiečiams pajusti, kad vokiečių elgesį su žydais jie seka ir jam nepritaria.

Vokiečių SD iš sugautų žydų ir iš nediskretiškų lietuvių susekė, kad ir getuose gyvenančių žydų ne vienas apsikrikštijo ir kad krikštijami žydų kūdikiai. 1942 m. rudenį į vysk. V. Brizgį kreipėsi Kauno SD žvalgybos skyriaus viršininkas, pareikšdamas, kad žydus krikštyti draudžiama ir kad tuo reikalu kurija turinti išleisti kunigams draudimo aplinkraštį, kurio egzempliorius

turįs būti jam pristatytas. Vyskupo jam buvo atsakyta, kad žydus krikštyti Lietuvoje jokia teisėta instrukcija nėra draudusi. Jis atsakė, kad tai esą draudžiama Reiche. Paaškinus, kad Reicho įstatymai čia neveikia, jis atsakė nesąs teisininkas, į ginčus nesileidžiąs, o toks aplinkraštis jam esąs reikalingas ir kad ortodoksų metropolitas Sergijus tokį aplinkraštį esąs išleidęs. Buvo atsakyta, kad Sergijaus elgesys katalikų vyskupams nėra pavyzdys ir kad rimtai prašančiam krikšto negalima atsakyti, todėl ir kunigai negalės būti paraginti nekrikštyti. Tada jis jau plačiau paaškinio, kad Berlyną pasiekusios žinios esą Lietuvoje žydai yra krikštijami, kad jam esą įsakyta tokį elgesį sustabdyti.

Kadangi visą laiką būdavo atsitikimų, kad iš geto pasišalinę žydai ar jau žuvusių žydų mažus vaikus paslėpę katalikai kreipdavosi į kunigus, prašydami krikšto, tai vyskupų kurijos rado reikalinga priminti kunigams ir šiose nepaprastose laiko aplinkybėse laikytis Bažnyčios kanonų reikala-

vimų. Buvo daug aiškinimų, kad ir kunigai už dvasinius patarnavimus, ir lietuviai už žydų slėpimą nukentėdavo. Pavyzdžiui, ilgesnį laiką Kaune tėvų jėzuitų ir saleziečių globotas žydas persikrikštijęs išvyko į Vokietiją pas savo gimines. Tačiau ten buvo SD suimtas. Tardomas išpasakojo net tokias smulkmenas, kur kiek laiko slėpėsi, kas kokią knygėlę davė, kas mokė katalikų tikėjimo, kas pakrikštijo. Visi jo geradariai turėjo daug nemalonumų. Geštapas sužinojo, kad Kauno šv. Antano parapijos klebonas kun. A. Želvys pakrikštijo žydų kūdikį ir daug padėdavo žydams. Kun. A. Želvys buvo areštuotas, SD kalėjimuose buvo ilgesnį laiką iki teismo laikomas visiškai tamsioje, drėgnoje rūšio kameroje, kur nebuvo nei suolo, nei guolio, kur sėdėdavo ant šaltų drėgnų grindų ir valgyti labai mažai gaudavo. Teismas jį išteisino gal dėl to, kad jo parapijiečiai masiškai reikalavo paleisti jį kleboną. Kaune SD suėmė vieną besislapstančią žydaite, kuri tardoma pripažino, kad šv. Kryžiaus parapijos vikaras kun. V. Tamoševičius ją šelpęs, ruošęs krikštui, davęs knygų ir pakrikštijęs. Ir šis kunigas iki teismo bylos buvo laikomas tose pačiose sąlygose. Teisme nesigynė, kad jis tą žydaite tikrai pakrikštijęs, todėl buvo nuteistas kalėti. Buvo uždarytas Ukmergės kalėjimas, iš kurio, artėjant 1944 m. liepos mėn. frontui, pabėgo.

Prasidėjo didesnis judrumas gelbėti žydų vaikus ir gausingesnis bėgimas iš getų suaugusiųjų tik po Vilniaus geto 1943 m. nelaimių. Kauno geto senių tarybos prašomas, vysk. V. Brizgys pats kreipėsi į kai kuriuos kunigus, prašydamas visomis priemonėmis gelbėti į juos besikreipiančius žydus. Vardus vietovių, į kurių kunigus galima kreiptis, tas pats vyskupas įteikė geto senių tarybai. Pradėjus 1943 m. rudenį, visą žiemą ir sekantį pavasarį Kauno kunigų seminarija ir pats ordinariatas ne kartą būdavo pastatomi į keblią padėtį. Senių taryba, pavojų paveikta, per daug atvirai pasakė, kad, pabėgus iš geto ir gresiant pavojui, pasislėpti esą galima seminarijoje ir net arkivyskupo rūmuose. Nieko iš anksto ne-

pranešę, vakare prisistatydavo ten keli vaikai ar ir suaugę asmenys ir sakėsi, senių tarybos patarimu, atvykę pagalbos prašyti. Iš drebančių veidų ir visos laikysenos aiškiai buvo matyti, kad tai ne provokatoriai. Bet kur juos dėti? Tokiais atvejais dažnesnės laikinės prieglaudos būdavo kelios katalikiškos įstaigos, bet dažniausiai pas šeimas, kurios dvasininkų atsiųstiems žydams laikinės prieglaudos niekad neatsakydavo. Katalikų tarpe atsirado ir tokio pasiaukojimo, kad turėjo drąsos ilgesniam laikui slėpti nemaža tų žydų, kurie, 1943. 12. 25 naktį išsilaužę, pabėgo iš 9-to forto. O juos surasti SD dėjo visas pastangas. Kad būtų suradę, tikrai būtų slepėjai už tai netekę gyvybės. Dar didesnis žydų bėgimas, ypač vaikų gabenimas, prasidėjo, kai 1944 m. Šiaulių gete vieną dieną visi darbingieji, išvaryti į darbą, sugrįžę nerado vaikų ir senių. Juos visus vokiečiai, kažkur išvežę, nužudė.

Vysk. V. Brizgys pasakė žydų persekiojimo tema gražų pamokslą, kuriame išdėstė tas mintis, kurias žydų klausimu buvo nustatęs episkopatas. Dėl to vokiečiai labai nirto, o katalikai džiaugėsi. Tas pamokslas buvo visiems kunigams neoficiali direktyva.

Tiek dėl episkopato veiklos žydų gelbėjimo srity. Čia buvo kalbama daugiausia apie Kauno vysk. V. Brizgį. Kitų vyskupijų vyskupai ėjo tuo pačiu keliu.

Kunigai ir vienuolynai vyskupų pavyzdžiu išvystė plačią visokeriopą žydų gelbėjimo ir jų būklės švelninimo akciją, už kurią ne vienam teko iš vokiečių pusės daug nesmagumų patirti, kitiems į kalėjimą atsisėsti, o kitiems ir su tėvyne atsisveikinti. Vienuolynai taip pat tuo keliu nuėjo. Ypač moterų vienuolynai, laikę savo žinioj vaikų prieglaudas, daug paslėpė žydų vaikų. Žydų vaikų gelbėjimo akcijoje Kaune daug pasidarbavo O. Labanauskaitė. Ta akcija labiausiai išvystyta 1943 m. pabaigoj ir 1944 m. pradžioj, kai sužinota, kad geštapas esąs nutaręs sunaikinti visus žydų vaikus. Tai akcijai Kaune daugiausia vadovavo kunigija. Daug drąsos ir pasišventimo parodė šv. Trejybės klebonas salezietis kun. Pet-

Garbės stalo svečiai: mecenatė Stefanija Rudokienė, generalinis garbės konsulas Vaclovas Kleiza, Asta Kleizienė, vysk. Vincentas Brizgys, buvusioji konsule Juzė Daužvardienė.

A. Grigaičio nuotr.

raitis. Žydų vaikai buvo koncentruojami benediktinų vienuolyne, o iš ten buvo skirstomi pas lietuvius įvairiose vietose. Iš geto žydus palengvindavo išimti lietuvių sargyba, kurią vokiečiai statydavo žydams gete saugoti.

Lankeliškių parapijos klebonas kun. Pijus Karalius pas save klebonijoj laikė žuvusių tėvų dvi jau suaugusias žydaites kartu su lietuvaiteimis tarnaitėmis. Kitos parapijos klebonas iki pat bolševikų atėjimo pas save slapstė penkių asmenų šeimą. Šiuos faktus žinojo visi parapijiečiai, bet vokiečiams nieko nepranešė.

Šeštokų klebonas pas save išlaikė vieną žydaite abiturientę iš Lazdijų. Vieکشنیų klebonas dėl žydų naikinimo kėlė viešą protestą. Ypač karštai į nacių žvėriškumą reagavo vikaras kun. A. Arlauskas ir kapelionas kun. Pacevičius. Už tai jiems geštapas pridare nemaža vargo bei rūpesčių.

Dusetų klebonas kun. Laurenčikas kelis kartus protestavo prieš vokiečių elgesį su žydais, o savo parapijiečius įspėjo, kad žydams būtų broliški, kaip reikalauja krikščioniškasis mokslas, net ir tuomet, kai vokiečiai prievarta juos verstų su žydais elgtis taip, kaip jie patys elgiasi.

Degučių klebonas kun. Petras Rauduvė, atsargos karininkas ir Vyčio kryžiaus kavaliarius, vokiečių komendantui pareiškė griežtą protestą prieš jų elgesį su žydais ir reikalavo prie šio kruvino darbo neimti jo parapijiečių. Vokiečiai už tai jį apkaltino komunistu.

Kaune prel. Jakubauskis, buvęs Kauno arkivyskupijos valdytojas, vieną kartą, varant žydus iš darbų, prie Rotušės aikštės dalino jiems laikraščius. Vokiečiai sargybiniai jį suėmė ir uždarė gete. Tik įsikišus vysk. V. Brizgiui, prelatą Jakubauskį iš geto paviko išlaisvinti.

Suvalkų Kalvarijos klebonas kun. M. Krupavičius, pradėjęs vokiečiams žydus persekioti, įteikė vietos vokiečių komendantui majorui Kvassui protestą. Be klebono, persekiojamiems žydams daug širdies parodė ir jo vikarai: atsargos karininkas kun. A. Jančauskas ir kun. St. Račkauskas.

Lankeliškių klebonas kun. Pijus Karalius išvystė plačią akciją žydams gelbėti. Jis pas save slėpė dvi žydaites. Jas abi išsivežė į Vokietiją, artinantis bolševikams. Jos abi buvo žvalios, ne per daug tipiškos žydaitės, abi gerai kalbančios vokiškai. Viena jų liko Prūsijoje ir buvo vieno vokiečių armijos dalinio raštininkė bei vertėja. Dabar, baigusi universitetą, dirba savo srityje Lietuvoje. Antra, atsivežta į Regensburgą, čia pasiliko iki karo pabaigos, tarnaudama vietos policijos virtuvėje kartu su dviem kun. P. Karaliaus sesutėmis. Po karo buvo pakliuvusi į amerikiečių kalėjimą už bandymą šelpti belaisvius, tuos pačius buvusius policininkus, kuriems tarnavo virtuvėje. Tai greitai sužinojo vysk. V. Brizgys ir su kun. V. Balčiūnu (dabar prelatu) ją iš kalėjimo išvadavo. Dabar ji gyvena Kanadoje.

Dvasininkijai sėkmingai vyko kalbamoji žydų gelbėjimo akcija dėl to, kad savo darbui varyti rado palankią dirvą plačioji lietuvių visuomenė.

ŽYDAI IR LIETUVIŲ POLITINĖS PARTIJOS

Formaliai Lietuvoj partijų nebuvo. Jos buvo uždarytos, išskyrus tautininkus, dar Smetonos laikais. Bolševikai uždarė ir vienintelę tautininkų partiją. Vokiečiai organizavo lietuvių nacionalistų partiją. Bet ir su jos organizavimu išėjo nesklandumų. Tačiau faktiškai partijos gyvavo. Jas ne lengva sunaikinti. Partijų vadų didžiumą bolševikai išblaškė, sugrūdė į kalėjimus, išgabeno į Rusiją. Jų vietas užėmė kiti. Liko gausingi būriai partijų narių, visose apskrityse partijų padalinių vadai. Veikti, nors labai sunkiai, buvo galima. Net bolševikų pirmosios okupacijos metu buvo slaptų suvažiavimų, pasitarimų. Ir jos veikė, davė toną, suorganizavo pasipriešinimą — rezis-

tenciją, su vyriausiu organu priešaky, pasivadinusiu Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu.

Kokią poziciją užėmė partijos naikinamųjų žydų klausimu? Leiskime atsakyti į šį klausimą gestapui. Lietuviškosios rezistencijos prieš nacinius okupantus buvo leidžiama 15 laikraščių. Geštapininkų dėtos pastangos juos sugauti ir likviduoti nuėjo niekais, nors daug lietuvių — tiesioginių ir netiesioginių tų laikraščių bendradarbių — pakliuvo į jų nagus ir sunkiai nukentėjo. Tuomet geštapas ėmėsi gudrybės leisti savą "pogrindinį" laikraštį rezistencinei opinijai klaidinti ir savoms idėjoms pravesti. Leisdavo lietuvių leidžiamų laikraščių vardu. Vienam tokiam geštapiniam "Laisvės kovotojui" 1944 m. vasario-kovo mėn. nr. iškelto klausimu geštapininkai tariamai lietuvių vardu taip rašė:

"Smetonos santvarka yra ir liks mirusi. Šioji santvarka pati save nuteisė dėl reiškiamo žydams bei lenkams prielankumo. Mes siekiame valstybės, sukurto autoritetiniais, fašistiniais pagrindais, kurioje gyvena vien tik lietuviai. Todėl skelbiame griežtą kovą rusams, vokiečiams, lenkams, žydams.

Su demokratinėmis partijomis mes bendrausime tik tuo atveju, jei jos nustos laikiusios lietuvių tautai kenksmingos krypties ir visiškai subordinuosios mūsų idėjoms (minčių eigai). Krikščionių demokratų partija, kuriai vadovauja dvasiškija, rodo didelį prielankumą žydams. Demokratinų partijų vadovai — Grinius, Krupavičius ir prof. Aleksa — 1942 m. lapkričio mėn. įteikdami memorandumą Generaliniam komisarui, aiškiai įrodė prielankumą žydams.

Krikščionių demokratų partija pritarė jų žygiui ir protestavo prieš žydų išnaikinimą (skaityk "Nepriklausomoje Lietuvoje" 1942.12.9 nr.). Daugelis dvasininkų rėmė žydus...

Kaip pastarųjų laikų pavyzdžiai, minėtini dvasininkai Vaclovas Tamoševičius Kaune ir Juozas Želvys Kaune — šv. Antano bažnyčia, kurie 1944 m. sausio mėn. krikštijo iš geto pabėgusius žydus... Giliai ti-

Iš istorinių versmių

Paulius Rabikauskas

5. APIE "VILNIAUS VYSKUPĄ" PETRĄ GOŠTAUTĄ, BOGOMILUS LIETUVOJE IR KITA

Rašyti istoriją nėra jau taip lengva. Nesigilinsi į šaltinius, tai nieko naujo nesužinosi, tik tapsensi vietoje, kartodamas, kaip papūga, ką kiti teisingai ar klaidingai jau šnekėjo; imsi semtis iš visokių, kokie tik pakliūva, šaltinių, nė nepajusi, kaip viską užterši drumzlėmis, privirsi košės, kuri ne kam kitam tiks, kaip tik į šiukšlyną išversti. Panašiai, atrodo, atsitiko su tomis "Vilniaus vyskupijos istorinių bruožų" (Br. Kviklio "Vilniaus arkivyskupijos" I t. pradinio skyriaus) dalimis, kuriose gana daug cituojama iš senų šaltinių ir autorių, bet maža atsižvelgiama į naujesnius mūsų istorikų tyrinėjimus.

Nesiimu čia nagrinėti ir aptarti viso "Vilniaus arkivyskupijos" I tomo. Tai, ką atlieka Br. Kviklys, yra didžiulis, galima sakyti, bet kokį įvertinimą prašokęs, tiesiog neįkainojamas mūsų religinės praeities atei-

kintis katalikas, lygiai kaip ir mes, smerks tokius veiksmus".

Tuo būdu ir geštapininkų teisingu šiuokart tvirtinimu žydus užtardavo ir gynė visos lietuviškosios demokratinės partijos: krikščionių demokratų, valst. liaudininkų, ūkininkų, socialdemokratų, ūkininkų sąjungos ir darbo federacijos. Prie tos kategorijos priskaityta ir Smetonos režimo partija, t.y. tautininkai. (B.d.)

ties kartoms vaizdingas perdavimas ir tuo pačiu jos nemažos dalies nuo be pėdsakų pradingimo apsaugojimas. Bet kaip tik dėl tos leidinio nepakartojamos ir ilgai išliekančios vertės ima apmaudas, sutinkant nepakankamą atidumą, kartojamas senas klaidas, nekritiškai naudojamas šaltinius. Niekas nereikalauja, kad viskas būtų iš naujo išstudijuota, bet reikėtų visgi nepaniekinti mūsų istorikų nemažų pastangų peržiūrėti, patikslinti, paaiškinti, papildyti mus pasiekusias žinias apie praeities žmones ir įvykius. Absurdiška kartoti kai kurių lenkų ir lietuvių šio amžiaus pradžioje paduotus klaidingus šv. Kazimiero mirties metus — 1483 m. (psl. 46), kai šiandien visiems aišku, jog jis mirė 1484 m.; arba skelbti pop. Grigaliaus bulės, kuria jis įsteigė Vilniaus universitetą, dažnai nurodomą netikslią datą (psl. 50), kai neseniai universiteto jubiliejaus proga Vilniuje buvo išleista tos bulės originalo spalvota fotokopija ir išeivijoje studija apie jos tekstą; ten bulės išdavimo diena aiški: spalio 30 d. Tame pačiame sakinyje (psl. 50) minima karaliaus Stepono Batoro Llove duotoji Vilniaus universitetui privilegija (ją ypač mėgsta pabrėžti lenkų istorikai), nors, kaip žinoma, ji Lietuvoje negaliojo, nes neturėjo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės antspaudu, bet visiškai nutylėta to paties karaliaus 1579.IV.1 Vilniuje duotoji panaši privilegija; o kaip tik šioji, o ne ankstyvesnioji privilegija "įsigaliojo (ne "įsigalėjo", kaip parašyta psl. 50) tik 1579 m. rudenį..." Klaidingai rašoma, pagal senesnius autorius, kad Vilniaus vysk. Mikalojus Dzieržgavičius prieš tai buvęs Žemaičių vyskupu. (Taip, deja, parašyta ir Liet. enciklopedijoje ir neatitaisyta jos papildymuose). Jau "Codex diplomaticus ecclesiae ... Vilnensis", kur išspausdintos pop. Mikalojaus V duotos vyskupų skyrimo bulės (psl. 242-244), aiškiai sako, kad naujasis Vilniaus vyskupas Mikalojus prieš tai buvo tiktai Vilniaus kapitulos prelatu prepozitu. Mikalojus, kuris 1423-1434 m. valdė Žemaičių vyskupiją, nesivadino Dzieržgavičium, bet "Comendani" arba "Romendani"; prieš tai

“Tauro rago” orkestras: Nijolė Palzarienė, Jonas Paronis, Vladas Vijeikis, Algimantas Kezys, Modestas Jakaitis, Vytautas Namikas.
A. Grigaičio nuotr.

buvo Trakų prepozitūralinės bažnyčios prepozitas, mokėjo žemaičių kalbą. Jis nebuvo perkeltas į Vilnių, kaip rašoma “Telšių vyskupijoje” (serijos “Lietuvos bažnyčios” I t., psl. 15), bet mirė apie 1434 m.; tai aiškiai nurodo jo įpėdinio Jokūbo Trakiškio paskyrimo bulė. Apie visa tai jau buvo galima sužinoti 1971 m. išleistame Lietuvos vyskupų reliacijų I tome; dar aiškiau viskas dokumentuota neseniai pasirodžiusiame “Codex Mednicensis”.

Čia aptariamame “Vilniaus arkivyskupijos” tome nemaža vietos skiriama K. Prapuolenio knygai “Lenkų apaštalavimas Lietuvoje” (1913 m.). Ji yra savo laiko ir tuo laiku aktualių problemų liudytoja. Bet sykiu — kitaip ir būti negalėjo — yra aiškiai polemisinis veikalas. Tai reiškia, kad jame ne visa tiesa išdėstyta, ir tai, kas išdėstyta, vienur per stipriai pabrėžta, kitur per silpnai paliesta. Kas tiko polemikai, taip kaip parašyta, netinka bešališkam istorijos vaizdavimui: gaunasi gerokai iškreiptas tikrovės

vaizdas. Kad vaizdas būtų tiesus, jį reikia daug kur papildyti, vienur sušvelninti, kitur pagilinti. Šito K. Prapuolenio knygos atžvilgiu šiame “Lietuvos bažnyčių” tome nepadaryta. Nepastebėta, kad kai kuriuos K. Prapuolenio tvirtinimus pataisė naujesni tyrinėjimai. Pvz., šiandien netikslu sakyti, kad “labai daug Lietuvos lenkinimo darbe padarė ir Vilniaus universitetas”, suprantant laikotarpį, kai jam vadovavo jėzuitai. Lenkinimas vyko daugiau dėl kitų Lietuvos gyvenime susidėjusių aplinkybių. Universitetas tą lenkinimą nemažai prilaikė. Pirmajame veiklos penkiasdešimtmetyje, kai dar nebūta pakankamai pasiruošusių lietuvių profesorių, mums nenaudingą lenkų įtaką atsivėrė nemažas skaičius iš kitų kraštų atkviestų profesorių. Be to, tuos du šimtmečius visus dalykus dėstant lotynų kalba, buvo efektyviai prilaikytas vienašališkas lenkų kalbos įsiviešpatavimas. Kaltinti universitetą, kad jame nebuvo dėstoma lietuvių kalba, yra grynai demagogiškas prie-

kaistas, nieko bendro neturįs su realybe, nes tuomet niekas nedėstė nei lenkų kalbos.

Būtų ir daugiau įvairių panašių pastabų, bet čia norėtusi kiek ilgiau stabtelėti prie dviejų istorines versmes giliai paliečiančių problemų.

a) *"Vilniaus vyskupas" Petras Goštautas*

Skyrelyje apie Lietuvoje buvusią katalikybę po Mindaugo (psl. 26-28) visai rimtai įtaigojama, kad ir po Mindaugo buvę ne tik pavienių katalikų, ne tik atskirų bažnyčių ir vienuolynų, bet net ir Vilniuje vyskupas. Apie tą Vilniaus vyskupą — sena pasaka, jau seniai mūsų istorikų Z. Ivinskio ir V. Gidžiūno išaiškinta. Bet Vilniaus vyskupijos istorijos bruožų autoriui naujesnės studijos nesvarbios. Jis vėl velka aikštėn Bychovco kroniką, pranciškono Waddingo analus, "suranda" net jo tezę neva patvirtinantį popiežiaus dokumentą. Jam nekelia nė mažiausios abejonės, kad tuomet (1359 m.) dar nebuvo Vilniaus vyskupijos, todėl negalėjo būti nei Vilniaus vyskupo.

Bet žvilgtterėjime, ko verti čia suminėtieji šaltinių liudijimai. Bychovco kronika, parašyta, kaip atrodo, apie 1520-1525 metus galingojo Lietuvos kanclerio ir Vilniaus vaivados (nuo 1522 m.) iniciatyva, iš tikro Algirdo laikais gyvenusiam Petrui Goštautui paskyrė ištisą skyrelį (skyr. 22). Jis, veddamas Kameneco seniūno Buczackio dukterį, "pirmas priėmė Romos tikėjimą ir pernešė jį į Lietuvą". Jis, būdamas "Vilniaus vaivada.. . pirmą kartą parsikvietė iš Lenkijos 14 vienuolių pranciškonų". Jo rūmai buvo, "kur dabar yra Vilniaus vyskupo rūmai". Ten jis "įsteigė Dievo Motinos vienuolyną". Šiandien žinome, kad daug čia suminėtų teiginių neteisingi. Petras Goštautas tuomet negalėjo būti Vilniaus vaivada, nes ši pareigybė įvesta tiktai 1413 m. Netiesa, kad jis "pirmas" lietuvis priėmė katalikų tikėjimą, nes jau 100 metų prieš tai krikštijosi Mindaugas, ir dar prieš jį kai kurie žymesnieji lietuviai, pvz., Mindaugo seserėnas Tautvilas. Netiesa, kad Petras Goštautas "pirmą kartą" parsikvietė į Vilnių pranciškonus. Pranciškonų Vilniuje bu-

vo jau Gedimino laikais ir, atrodo, jau tuomet ten turėjo savo bažnyčią.

Bychovco kronika ypač plačiai ir smulkiai aprašo Goštautų giminės istoriją. Galbūt tarp tolimų tos giminės prosenelių buvo žinomas ir Petras, apie kurį neturėta jokių kitų žinių. Todėl nevengta sufantazuoti visus tuos jo garbingus žygius ir pareigas. Be to, kronikoje aprašomas 14 pranciškonų Vilniuje nukankinimas (skyr. 24). Kas nors juos Lietuvos sostinėje turėjo įkurdinti. Todėl prieš tai ir atsirado skyrelis apie Petrą Goštautą.

Bet Bychovco kronikos sudarytojui dar neatėjo į galvą Petrą Goštautą pavadinti Vilniaus vyskupu. Ten tik prisimenama, kad jo rūmai Vilniuje buvo ten, "kur dabar yra Vilniaus vyskupo rūmai" (hde teper biskupa wilenskoho dwor" — PSRL XXXII, psl. 140). Vėliau kas nors naudodamas šią kroniką, minėtąją pastabą lengvabūdiškai nuaiškino: jei gyveno vyskupo rūmuose, tai turėjo būti jis pats vyskupas. Ir taip Petras Goštautas, tariamas Vilniaus "vaivada", "tapo" Vilniaus vyskupu ir net kankiniu drauge su tais iš 14 iki 36 padaugėjusiais pranciškonais. Ar neverta pasigėrėti? Petras Goštautas "pirmasis" Lietuvos katalikas, "pirmasis" pranciškonų įkūrėjas, "pirmasis" Vilniaus vyskupas, "pirmasis" lietuvis pranciškonas (nes jis priklausęs jų ordinui, kai buvęs nukankintas), "pirmasis" lietuvis katalikas kankinys, "pirmasis" lietuvis, įrašytas į palaimintųjų skaičių (jo vardą randame pranciškonų martirologijoje)! Albertui Goštautui, didžiajam pranciškonų geradariui, Bychovco kronikos inspiratoriui ir turbūt mecenatui, turėjo apsalti širdis, visa tai skaitant ar girdint apie savo paties prosenelį.

Apie tokį Petrą Goštautą, Vilniaus vyskupą, randame žinių tarptautinio masto istorijos šaltinių rinkinyje "Annales Minorum" (8 tt., Lyonas-Roma 1625-1654; III leid. 31 tt., Quaracchi 1931-1956). Jų autorius — garsus pranciškonas istorikas Lukas Waddingas. Apie Vilniaus vysk. Petrą jis neduoda jokių naujų dokumentų, tiktai nurodo, jog remiasi lenko pranciškono Mar-

tyno Baronijaus iš Jaroslavo paskelbtais Lenkijos šventųjų aprašymais ("Icones et miracula sanctorum Poloniae", Roma 1602). Štai vysk. Petrą liečiąs analų tekstas: "Pal. Petras Goštautas gimė garbingoje, netgi vadovaujančioje Lietuvos didikų giminėje. Jį dar garbingesni padarė nekaltas jo gyvenimas, doras elgesys, šventų mokslų plačiausios studijos, didžiausias Dievui pamaldumas. Buvo pašvęstas Vilniaus vyskupu Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vladislovo Vytauto laikais, to, kuris, prieš tai buvęs stabų garbintoju, pranciškonų rūpesčiu priėmė krikštą ir įsteigė daugelį jų konventų". Vysk. Petras 1341 m. gegužės 24 d. drauge su 36 šv. Pranciškaus broliais (jis pats irgi buvęs to ordino profesas) buvęs visaip Vilniuje kankintas ir nužudytas (VIII t., 1773 m., psl. 249). Kaip tik tą vietą cituoja ir Vilniaus vyskupijos istorijos bruožų autorius, bet, matyt, nė nepažiūrėjo, kas ten parašyta. Tokia istorinių asmenų ir faktų maišatis turėtų įspėti kiekvieną, kuris tuo šaltiniu naudojasi, jo dideliu nepatikimumu. Petras Goštautas tapęs vyskupu Vytauto laikais ir miręs kankiniu 1341 m.; tai kada gyveno Vytautas? Be to, Vytautas vadinamas Vladislovu, o žinome, jog tai Jogailos krikščioniškas vardas, ir t.t.

Visa pranciškonų kankinių Vilniuje "istorija", kaip žinia, yra gryna legenda. Apie tai išsamiai rašė istorikas V. Gidžiūnas, jis pats pranciškonas, "Aiduose" 1954 metais. Ten V. Gidžiūnas ir apie vysk. Petrą padaro tokią išvadą: "Iš to seka, kad Petras Goštautas yra prasimanytas asmuo" ("Aidai" 1954 m., psl. 177). Būtų užtekę žvilgtelėti į šią ir kitas V. Gidžiūno studijas, į "Liet. enc." straipsnį apie Petrą Goštautą, ir būtų buvę susilaikyta nuo naujo klaidinimo ypač tų "Vilniaus arkivyskupijos" tomų skaitytojų, kurie negali pasiekti ar nepajėgia suprasti visus tuos minimus istorijos šaltinius.

Bet kaip su pop. Inocento dokumentu, duotu 1359 m. kovo 4 d., kuriame esąs minimas Vilniaus vyskupas Petras (psl. 27)? Jau iš anksto reikia labai abejoti, kad tai būtų tiesa. Popiežius negalėjo ką nors va-

dinti vyskupu tokios vyskupijos, kurios dar nebuvo. Popiežiaus kurija tais laikais turėjo tikslus visų Katalikų Bažnyčios provincijų ir joms priklausančių vyskupijų sąrašus vadinamame "Liber Provincialis". Sunku prileisti pop. kurijos neapsižiūrėjimą. Lengvabūdišku neapsižiūrėjimu tikriausiai reikia kaltinti tą, kuris skaitė ir nurašė minėtojo dokumento tekstą. Šiuo momentu negaliu pats patikrinti psl. 27 nurodytas Ludewigo ir W. Abrahamo veikalų vietas nei Vatikano archyve esančius pop. dokumentų registrus. Bet kiti jau seniai peržiūrėjo, kas yra išlikę iš XIV amžiaus popiežių dokumentų. Lenkai leidžia visą plačiąją istorinę Lenkiją apimantį "Bullarium Poloniae", kurio II tome (Roma 1985) sužymėti atitinkami Inocento VI raštai. Kokio nors dokumento, kuriame būtų minimas Vilniaus vyskupas Petras, čia nėra. Jei būtų ką nors panašaus radę, kas liestų Vilnių lenkai nebūtų nutylėję. Greičiausiai klaida atsirado dėl neatidaus kokio nors kopisto darbo. Vietoje Petras "episcopus Viennensis" perskaitė ir užrašė "ep. Vilnensis". Nurodytuoju laiku Vienne (Prancūzijoje, netoli Lyono) arkivyskupiją valdė Petras Bertrandi (1353-1362).

Įdomu, kad ir pranciškonai, kurdami legendą apie Vilniaus vyskupą Petrą Goštautą, suprato, kad XIV a. viduryje Vilniuje vyskupo būti negalėjo. Todėl įrašė jį tapus vyskupu Vytauto laikais, kai iš tikro Vilniuje vyskupavo Petras, — tik ne Goštautas, o "iš Kustynės". Tai pažymėję, pranciškonai tačiau nelogiškai jį sugrąžino į XIV a., nes jis juk turėjo tapti Algirdo laikų kankiniu.

Apie tariamus bogomilus Lietuvoje sekantį kartą.

■ JAV-se paskirtas pirmas indėnas vyskupas. Ta garbė teko Švč. Sakramento vienuolijos provinciolei kun. Donald E. Pelotte, 40 m. Jo tėvai — abenaki genties indėnai, prancūziškai kalbą kanadiečiai. Jis paskirtas Gallup, NM, vyskupo koadjutoriumi, ir po dabartinio vyskupo perims valdyti vyskupiją, kuri nėra didelė. Toje New Mexico šiaurvakarių dalyje ir Arizonos šiaurės rytuose yra apie 45.000 katalikų, jų tarpe apie 20.000 navajo indėnų.

Vienišumas ir atvirumas šeimoje

("Laiškų lietuviams" konkurse II premiją laimėjęs rašinys)

Dalia Staniškienė

Vienišumas yra neatskiriama kiekvieno žmogaus gyvenimo dalis. Yra momentų, kada pasijuntam vieniši šeimoj, didelėj minioj, draugų tarpe, net pilnoj bažnyčioj. Tai todėl, kad vienišumas yra viena iš mūsų žmogiškumo savybių, neaplenkianti nė vieno žmogaus žemėje ir kiekvieno savaip išgyvenama. Šio jausmo išgyvenime neturi monopolio nei rasė, nei tautybė, nei profesija, nei amžius. Psichologai teigia, kad, kol šio fakto nesurasim ir nepriimsim, tol nerasim vidinės ramybės ir dvasinio pasitenkinimo.

Ką iš tiesų reiškia vienišumas? Marsha M. Linehan, Katalikų universiteto Vašingtone psichologė, apibūdina vienišumą kaip stovį, kada esi vienas, o nenori vienas būti. Ji sako, jog negalime paneigti fakto, kad nuolatos gyvenime pasijusim vieniši, kad tai vis ir vis pasikartojantis jausmas. Bet ji taip pat teigia, kad tai nėra pati didžiausia gyvenimo katastrofa, ir gyvenimas dėl to nesustos. Šį faktą priėmę, jau galėsime mėginti su savo vienišumo jausmu tvarkytis be vaistų, alkoholio, besaikio valgymo, sekso ar kitų neleistinių būdų, kuriais žmonės savo vienišumą bando užtušuoti. Gyvenimas juk tartum kelionė, kurioje išgyvename ir aukštumų, ir žemumų, tamsumos ir saulės spindulių, šalčių ir karščių; tai kelionė, ku-

rios metu augame ir keičiamės ir todėl žinome, kad ir momentais išgyvenamas vienišumo jausmas — ne amžinas, kad ir jis praeis. ..

Kai kas sako, kad žmonės istorijoj niekad nebuvo tokie vieniši, kaip šiais laikais.

Knygoje "On an Average Day in America" randame tokią statistiką: kasdien Amerikoje gimsta 9.077 kūdikiai, tačiau 1.282 iš jų yra nelegalūs ir nepageidaujami; apie 2.740 vaikų kasdien pabėga iš namų; apie 1.986 poros vedusių išsiskiria; apie 69 žmonės kasdien nusižudo; kas 8 minutės įvyksta išprievartavimas; kas 27 minutės — žmogžudystė; kas 76 sekundės — apvogimas. .. O žmonių bendravimas - draugystė (relationship) išsilaiko vidutiniškai 3 mėnesius!

Ar šie duomenys nėra vaizdus įrodymas, kad žmogus reikalingas žmogaus, kad reikia nuoširdaus atvirumo, kad be tikro dvasinio ryšio žmogus rieda kažkur į prarają...

Žmogus, paskendęs savo vieatvėje, būdamas minioje, bet atsiskyręs nuo kitų, su kitais nekomunikuodamas ir kitam pilnai neatsiverdamas, tikrai šių blogybių neatsvers gėriu ir nepajėgs su jomis kovoti. O tai padaryti pati pirmoji ir pagrindinė priemonė yra malda...

Kiekvienas turime paties Kūrėjo mums duotą pasirinkimą: gyventi vienišume, atsivėrę nuo kito žmogaus, arba — su Dievo pagalba — atsiverti kitam ir išeiti iš savo vienišumo.

Vienišumas turi daug veidų: jį išgyvename, kai miršta mylimas žmogus, kai kitas mus palieka, kai esame nesuprasti, kai kiti mums neturi laiko, kai turime laukti ilgą valandą, dienas ar metus ko nors, kas turi įvykti.. . Tokiais momentais, anot Fr. Bacon, "nėra liūdnesnės ir sunkesnės vienvatės, kaip būti be draugų, be kurių pasaulis darosi dykumomis ir tyrais". Kaip krikščionys, tais skaudžiais gyvenimo momentais esame kviečiami padėti vieni kitiems tą neišvengiamą vienišumą išgyventi nepalūžę; padėti vieni kitiems, pasidalinant savo skausmu ir džiaugsmu su meile ir atvirumu.

Retkarčiais būti vienam ne būtinai reiškia būti vienišam. Kartais vienumos momentai labai pageidaujami ir net malonūs. Jie reikalingi ir vedusiems, ir viengungiams. Tai momentai, kada bandome priartėti prie Dievo, atsiveriam pilniau Jam, klausomės Jo balso.

Kun. J. Hartke, O.F.M., viename savo laiške poroms, perėjusioms "Marriage Encounter" rašė, kad mes visi esame vienišumo sužeisti ir todėl turim tapti vienas kito vienišumo gydytojais. Ir šis vienas kito gydymas mus priartins prie Dievo. Bet pirmiausia turime išmokyti būti vieni, kad galėtume mokėti padėti viens kitam. "Išmokdami būti vieni, mes išmokstame būti su kitais ir kitiems", rašė kun. Hartke. Tik sielos vienvėj, pilnai ir teisingai išgyvenamoj, tikrai pajuntam ryšį vieni su kitais ir suprantam, kad esame visi viena dvasinė šeima.

O kaip su vienišumu šeimoje? Šis jausmas gali būti ypač skaudžiai išgyvenamas tarp dviejų vedusių žmonių. Jei, kaip krikščionys, turime padėti kiekvienam gyvenime sutinkamam žmogui išgyventi jo skausmingo vienišumo momentus, tai juo labiau turime šį uždavinį šeimoj. O šeimoj tai dažniausiai yra kaip tik sunkiausia.

Yra momentų, kada vienišumo jausmas labai aštriai išgyvenamas net ir labai laimingose vedybose, nes mūsų dvasia nuolat siekia ir ieško kažko kito, kažko daugiau. Kad ir labai vienas kitą mylį vyras ir žmona bandys vienas kitam padėti tą nuolatinį žmogišką nerimą, kažko troškimą užpildyti, tai padaryti totaliai ir pilnai yra neįmanoma. Draugystė ir nuoširdus bendravimas su kitu padeda, bet šimtu procentų tą vienišumo jausmą atimti tegali tik pats Kūrėjas. Šv. Augustinas juk sakė: "Sau mus sutvėrei, Viešpatie, tad mano širdis bus nerami tol, kol nepasieks poilsio Tavyje". Šito nesuprasdami ir nepriimdami, vedę žmonės gali išgyventi nusivylimą bei neviltį. Kartais besinaudodami ir leistiniais būdais savo vienišumui pašalinti (pvz., televizija, filmais, įvairių grupių diskusijomis, pasidalinimu savo pergyvenimais ir t.t.) užmirštame, kad tas vienišumo jausmas taip pat yra

Dievo dovana, ir kad tą dovaną taip pat galime kūrybingai panaudoti, kartu artėjant prie Jo.

Pats Kristus išgyveno didelį vienišumą Alyvų daržely, kai krauju prakaitavo, ir savo mirties valandą ant kryžiaus, kada Kristus-Žmogus šaukė: "Mano Dieve, mano Dieve, kam mane apleidai?!"

21 psalmėj Dovydas taip išlieja savo širdies skausmą:

**Ai Dieve, Dieve, kam gi mane apleidai?
Negelbi mane, neklausai mano dejonų.
Dieve, šaukiuos tavęs dieną, bet tu atsiliepti
nenori,
ir naktį šaukiuosi — nėra man ramybės".**

Malda — tai galingas ginklas prieš vienišumą šeimoje ar už jos. Bet kartais žmogus išgyvena tokį didelį vienišumą, jog, rodos, pats Dievas jį apleido... Jaučiamės tokie vieniši, kad, rodos, niekas mūsų nesupranta ir į mūsų vidaus gelmes negali įeiti. Bet tais momentais kaip tik ir tegalime ramybę Jame atrasti: juk Jis mus sutvėrė, gerai pažįsta, ir tik Jis vienas tegali gerai mūsų vienišumą suprasti. Tokiais momentais daug paguodos teikia 138 psalmė:

**Juk tu mano širdį sukūrei,
sunarstei mane motinos įsčioj.
Dėkoju, kad taip stebuklingai mane tu sukūrei,
kad visi tavo darbai stebuklingi.
Tu manąją sielą pažįsti".**

Tai kaip pagaliau vyras ir žmona galėtų tą vienišumo jausmą vienas kitam palengvinti? Atsakymas, rodos, toks paprastas: reikia vienas kitam visiškai atsiverti, komunuoti, savo jausmus išsakyti.

Pedagogas, rašytojas Leo Buscaglia, Ph. D., vienoje savo knygoje rašo, kad žmogus negali būti dvasiškai sveikas be dvasinio intymumo, atsivėrimo viens kitam, savo sielos atskleidimo. "Užsiangažavimas viens kitam yra geriausias ir gražiausias ginklas prieš vienvėj", anot Buscaglia. Mes esame vienas kitam reikalingi! O tačiau vyrai ir žmonos bijo ir vengia vienas kitam atsiverti, bijo būti užgauti, įžeisti, įskaudinti arba net visai nemato reikalo atvirumui. Ir to-

“Tauro rago” orkestro dalyviai ir dalis publikos.

A. Grigaičio nuotr.

dėl yra daug vedusių, kurie gyvena kartu, po vienu stogu, bet tik *šalia* vienas kito, o ne vienas *su* kitu... Tokie žmonės, nors ir vedę, jaučiasi nuolatos labai vieniši, gal net daugiau, negu visai nevedę. Arba vėl: vietoj mėginimo vienas kitam atsiverti, problema bendrai spręsti, savo vienišumą mažinti, žmonės greit pasiduoda ir skiriasi. Rašoma, kad Kalifornijoje jau dabar 50% visų sutuoktinių baigiasi skyrybomis. ...

Mano giliu įsitikinimu, problemų nei visuomenėj, nei šeimoj neišspręsim ir vienišumo jausmo, tokio stipraus dabartiniam mūsų pasauly, nenugalėsime, jei pirmiausia visiškai neatsiversim Viešpačiui maldoj. Tai pirmas ir pats svarbiausias bei efektingiausias įrankis, kuriuo per dažnai užmirštame pasinaudoti...

Ir nuostabu: jei tik Jam leidžiam, visiškai Jam atveriam savo širdį, Viešpats mus panaudoja kitų labui. Jei neužsidarom savaudėiškai savam siauram pasauly, per savo vienišumo skausmą, teisingai priimtą ir išgyventą, mes galim paliesti kitus ir įvairiais

būdais kitiems žmonėms padėti artėti prie Jo. Neslėpdami savo pasitikėjimo Dievu, net ir sunkiausiais gyvenimo momentais padėsime ir kitiems atsiverti Jam, sustiprinsim ir kitų tikėjimą. Ištiesdami draugišką ranką kitam vienišam žmogui, užmiršim savo vienišumą...

Kažkur skaičiau mintį, kurios negaliu užmiršti: jei šiandien, dabar pradėčiau pasakoti apie Viešpaties gerumą, apie Jo nuostabų veikimą mano gyvenime, apie Jo dovanas ir palaimą — nebaigčiau iki Amžinybės, kurioj jau nebebus nei skausmo, nei ašarų, nei vienvėsių!

Viešpats valdo pasaulį, Viešpats gydo mūsų skaudų vienišumą, ir todėl su šv. Pranciškom noriu giedoti: "Viešpatie, padaryk mane savo taikos įrankiu. ..."

... ir padėk mums visiems labiau atsiverti Tau ir viens kitam. ..

Naudota literatūra:

FAMILY MATTERS (A Christopher Book)
John Catoir, 1984

Fr.

Pliusai ir minusai būti lietuviu svetimame krašte

*(Jaunimo konkurse II premiją laimėjęs
rašiny)*

Vida Brazaitytė

Šiandien mūsų brangi tėvynė Lietuva yra okupuota žiauraus priešo — Sovietų Sąjungos. Geležinė uždanga neleidžia Lietuvai kalbėti už save pasaulio tautų tarpe. Lietuviai, kurie gyvena laisvame pasaulyje, turi būti savo Tėvynės "balsas", turi pasakyti kitiems tai, ko ji pati negali, būdama pavergta.

Kilus II Pasauliniam karui Europoje, prasidėjo didžiausi vargai ir kančios Lietuvoje. Tūkstančiai nekaltų žmonių buvo ištremti į šaltąjį Sibirą arba sukišti į kalėjimus, o dar daugiau tūkstančių pabėgo į Vokietiją, ieškodami prieglaudos nuo komunizmo. Vėliau daug tų pabėgėlių emigravo į Jungtines Amerikos Valstybes, Angliją, Kanadą ir net tolimąją Australiją. Tokia jau lietuvių dalia: išsiskirstyti po visą pasaulį...

Pasiekę laisvę ir saugumą, pabėgėliai turėjo priprasti prie naujos aplinkos, naujos tvarkos, papročių ir svetimų galvosenos. Tais laikais jiems buvo sunku pradėti gyvenimą išeivijoje. Net ir šiandien, po

30 metų nuo to laiko, mes susiduriame su aplinkybėmis, kurios apsunkina mūsų — svetimtaučių — gyvenimą išeivijoje.

Būti lietuviu svetimame krašte yra ir pliusas, ir minusas. Svarbiausias dalykas, kurį mes stengiamės atlikti, gyvendami toli nuo savo tikrosios tėvynės, yra išlaikyti lietuviybę. Mums yra pliusas, kad galime kovoti už Lietuvos laisvę, galime laisvai belstis į Baltųjų Rūmų duris, prašydami pagalbos, prašydami, kad valdžios atstovai išskeltų Jungtinėse Tautose Lietuvos nepriklausomybės atstatymo klausimą. Amerikos prezidentas Ronald Reagan yra ne kartą paskelbęs Lietuvių dienas ir pasakęs, kad nepripažįsta Pabaltijo kraštų, taigi ir Lietuvos, nelaisvės. Taip pat yra ir kituose laisvuose kraštuose. Todėl yra tikras pliusas, kad galime kalbėti ir kovoti už mūsų tėvų žemę, nors toli nuo jos gyvendami.

Mums yra pliusas, kad galime priklausyti lietuviškai veiklai, ir niekas mūsų nevaržo. Išeivijoje veikia svarbios lietuviškos organizacijos, kurios rūpinasi tėvynės reikalais: Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo komitetas (Vlikas), Amerikos Lietuvių taryba (Altas), Pasaulio Lietuvių bendruomenė (PLB), Batunas (Baltic Appeal to United Nations) ir kitos, kurių tikslas yra išlaisvinti Lietuvą iš okupacijos, rūpintis iškelti nelegalų Lietuvos pavergimą tarptautinėse konferencijose, pvz., Helsinkio ir Madrido konferencijose. Galbūt šių ir panašių organizacijų pastangomis nušvis laisvės rytas Lietuvai.

Lietuvoje rusai stengiasi surusinti lietuvių, naikindami lietuvių kalbą ir kultūrą, o vietoj jų mėgindami įkišti mums rusų kalbą ir kultūrą. Nors lietuviai mėgina atsisipirti šiam naikinimui, bet nedaug iš jų protestų naudos. Mokyklose yra mokoma rusų kalba nuo pat pirmojo skyriaus, tuo pačiu mažinamos lietuvių kalbos pamokos. Įstaigose vis daugiau ir daugiau kalbama tik rusiškai. Žmonės negali laisvai garbinti Dievo, nes už bažnyčios lankymą jie gali prarasti darbą, būti išmesti iš mokyklos ar kitaip nubausti. Mes galime kalbėti lietuviškai, kiek tik norime, kada tik norime.

THE PAIN OF BEING HUMAN — Eugene C. Kennedy, 1974

LIVING, LOVING & LEARNING — Leo Buscaglia, Ph.D., 1982

I'M LONELY, LORD — HOW LONG? Marva J. Dawn, 1983

SVENTASIS RASTAS — PSALMYNAS

RINKTINĖS MINTYS — Juozas Prunskis, 1958

Mes galime laisvai lankyti lituanistines mokyklas, kad galėtume išmokti kalbėti, rašyti, skaityti lietuviškai. Mes galime priklaustyti tautinių šokių grupei, chorams, lietuvių liaudies instrumentų ansambliams, skautų ar ateitininkų organizacijoms. Galime pasireikšti spaudoje, spausdinti ir skaityti lietuviškus laikraščius ar žurnalus. Kiekvienas susipratęs lietuvis tautietis pats gali dirbti ir aukotis savo tėvų žemės naudai visokeriopais būdais.

Mūsų pareiga įrodyti svetimtaučiams, kad mūsų tauta tikrai gyva. Daugelis žmonių nežino, kad Lietuva egzistuoja, kai kurie net nėra girdėję Lietuvos vardo. Jie galvoja, kad Lietuvos nėra, o yra tik Rusijos provincija. Tiesa, kad Lietuva rusų okupuota, bet ji vis tiek gyvas kraštas, tik negali laisvai pasireikšti laisvajame pasaulyje. Todėl mes turime parodyti, kad lietuviai nepasiduoda priešui, kad visados kovos už savo tautą ir savo tikėjimą. Taigi yra didelis pliusas, kad mes iševijoje galime už savo brolius tėvynėje laisvai kalbėti.

Mums taip pat pliusas ir garbė, jog galime parodyti kitiems, kokia vertinga, graži ir sena mūsų senolių kalba. Tą kalbą pasaulio mokslininkai tyrinėja, kad galėtų daugiau sužinoti apie visas kitas pasaulio kalbas. Dar pliusas, kad mes čia, laisvame pasaulyje, galime prisiminti ir pagerbti visus, kritusius už tėvynės laisvę. Už geležinės uždangos negalima gerbti šių dienų didvyrių: Romo Kalantos, Simo Kudirkos, kun. Sigito Tamkevičiaus, Nijolės Sadūnaitės ir kitų. Mane ypač sujaudino Nijolės Sadūnaitės žodžiai tardymo metu: "Kol mano gyslose teka šiltas kraujo lašas, neišsižadėsiu nei rašto, nei gimtos kalbos". Mes didžiujamės savo rašytojais, savo didvyriais, savo tautos kankiniais.

Gyvendamas svetimame krašte, lietuvis yra dvikalbis, dvikultūris. Jis moka gyvenamojo krašto kalbą, yra prisitaikęs prie jo kultūros, bet jis taip pat moka savo tėvų ir protėvių kalbą, nes tai yra jo kelias į savo tautą, jos kultūrą, siekimus, išgyvenimus. Jis reiškiasi savo tautinių organizacijų gyvenime. Šiam lietuviui rūpi, kad tauta būtų

Vida Brazaitytė kalba laureatų vardu.

A. Grigaičio nuotr.

gyva, kad ji išliktų. Dvikalbis, dvikultūris žmogus yra protingesnis, nes daugiau visko žino. Svetimame krašte lietuvis yra lyg dvikamienis medis: tų kamienų vardai — Lietuva ir Amerika. Kartais kai kuriems lietuviams ta našta pasidaro per sunki, nepakečiama. Jie palieka tautą — nukerta vieną kamieną — jos kalbą ir kultūrą, jie prisi-taiko tik prie gyvenamojo krašto sąlygų.

Laisvas pasaulis yra blogybių ir gerovių šaltinis. Mes, visokiuose patogumuose įsitaisë, tolstame nuo lietuviybės ir pamažu pamirštame, kad esame lietuviai. Ypač jaunės kartos, paskendusios savo pasauliuose ir pramogose, pamiršta savo pareigas: kalbėti su vaikais lietuviškai, vežti juos į lituanistines mokyklas, prirašyti vaikus į lietuviškas organizacijas, sekmadieniais kartu su vaikais dalyvauti lietuviškose pamaldose ir taip pat dalyvauti lietuviškos parapijos veikloje.

Gaila, kad kai kurios šeimos nutaria atsisukti nuo pagrindinių lietuviybės centrų, išsiskeldamos dėl geresnio gyvenimo, gra-

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

KAUNIEČIŲ CHORAS

"Gintaras" — senas vienetas, bet pastaraisiais metais labai atjaunėjęs ir meniškai sutvirtėjęs. Prie jo vairo stovėjo visas būrys žinomų dirigentų: N. Martinonis, A. Olšauskas, Y. Pučinskas, I. Kuzmienė, G. Laurinavičius ir kiti. Nuo 1976 m. jam sumaniai ir išradingai vadovauja darbšti chorvedė L. Januškienė. Jai pavyko į chorą įtraukti apie aštuoniasdešimt Kauno miesto dainos mylėtojų ir pasiekti labai gerų rezultatų. Didelę staigmeną jos vadovaujamas choras padarė 1985 m. jubiliejinės dainų šventės konkurse, tapęs geriausiu mišriu choru Lietuvoje.

Kuo pajėgesnis choras, tuo daugiau klausytojai deda vilčių ir laukia kažko nepaprasto, gražaus, dar iki šiol negirdėto ir neišgyvento. "Gintaro" dainininkai tikrai pajėgūs tai padaryti, bet dainuojant kai ka-

žesnio namo į priemiesčius arba į miestus, kur nėra lietuvių. Jos per tam tikrą laiką nutausta ir pradingsta lietuvybei.

Mes turime prisiminti, kad tauta yra prigimtoji žmonių bendruomenė. Lietuvis turi likti lietuviu visur ir visada. Kiekvieno jauno lietuvio šventa pareiga yra būti susipratusių, sąmoningų lietuviu ir dirbti Lietuvos naudai, nesvarbu, kur gyvename. Kiekvienas lietuvis, nesvarbu, kokiame užkampyje, kurioje pasaulio vietoje jis gyvena, turi būti ambasadorius ir garsinti Lietuvos reikalą, kad kaip galima greičiau jai išauštų laisvės rytas.

da pasigirsdavo viena kita išsiderinusi styga, netikslus vienas kitas akordas, nežymiai susvyruodavo ritmas. Gražūs ir pagirtini jaunųjų choro dainininkų — sopranų ir altų balsai. Praverstų dar patobulinti tenorų ir bosų vokalą, siekti įtaigesnės meninės išraiškos ir gilesnės muzikinių minčių tėkmės.

Su dideliu kūrybiniu polėkiu choras atlieka grakštųjį S. Šimkaus "Oželį", A. Bražinsko dainą "Leliukai" ir J. Naujaliao nuostabiąsias "Vasaros naktis" (Maironio žodžiai). ("Literatūra ir menas")

KAIMO KAPELOS

"Literatūros ir meno" tribūnoje rašoma, kad kaimo kapela — tai liaudiškos krypties kamerinis instrumentinis ansamblis. Jos repertuaras buvo sudaromas daugiausia iš polkų, valsų ir maršų. Įvairesnės formos instrumentinių ir akompanimentinio tipo pjesių, režisūrinių išmonės beveik nepasitaikydavo. Koncertinėms programoms trūkdavo meninio išraiškingumo. Nebuvo plačiau panaudojamos kapelų interpretacinės galimybės. Atlikdama standartinį repertuarą, kapela sunkiai sudarydavo koncertinę (apie 40 minučių) programą. Šiandien kapela jau tapo platesniu interpretaciniu galimybių vienetu, tolygiai atliekančiu įvairių žanrų kūrinius. Išmoningai pasitelkiama režisūra, vizualiniai momentai, poetiniai fragmentai ir kita. Svarbu parinkti kapelai repertuarą. Gaila, kaimo kapelai rašo nedaug kompozitorių. Kaimo kapelos instrumentinė sudėtis nusistovėjusi tokia: 2 smuikai, 2 klarnetai, 2 triūbos, akordeonas, mušamieji ir kontrabosos. Gerai, jei dar papildoma liaudiško charakterio instrumentais: birbyne, tošele, lamzdeliu, armonika ir panašiais.

Kaimo kapelos Lietuvoje pradėjo kurtis šio šimtmečio pradžioje. Ypač išpopuliarėjo po 1960 m. dainų šventės. Kaimo kapelos joje dalyvavo su trim kūriniųiais: maršu, valsu ir polka. Praėjusių metų jubiliejinėje dainų šventėje, kaimo kapelos parodė jau brandesnę muzikos lygį. Turtingesnės buvo konkursinės programos, įvairesnis repertuaras, įdomesni teminiai sumanymai, aukštesnė sceninė kultūra. Paskutiniaisiais metais su-

siklostė naujos kaimo kapelių muzikavimo kryptys. Kaimo kapelose daugiausia muzikuoja saviveiklininkai. Techniškai sunkių kūrinių saviveiklininkai dažnai nepajėgia atlikti. Vadovui tenka kviesti restoranų muzikantus ar kitus profesionalus. Saviveiklininkai lieka už profesionalų nugaros. Krinta jų nuotaika. Po konkursų, kai nebelieka profesionalų, jiems nebeįdomu viską pradėti nuo pradžios.

PIRMĄ KARTĄ RODOMI LANKYTOJAMS

M.K. Čiurlionio dailės muziejuje veikia didžiausio Lietuvoje dailės rinkinio šešiasdešimtmečiui skirta paroda "Naujai įgyti dailės kūriniai". Parodoje rodomi per pastarąjį dešimtmetį į muziejų suplaukusios meno vertybės. "Literatūros ir meno" žurnale rašoma, kad pradėjus prie M.K. Čiurlionio dailės muziejaus kurti paveikslų galeriją (1976-1986 m. laikotarpis), visų Lietuvos muziejų istorijoje tokio turtingo dešimtmečio dar nebuvo.

Parodos tikslas — parodyti ne tik naujosios ekspozicijos, bet visų pirma dar nematytus. Dėl vietos stokos į jubiliejinę parodą pateko tik nedidelė dalis (apie 2%) per pastaruosius dešimt metų įgytų meno vertybių. Kai kurie kūriniai yra gerai žinomi, bet reikia pasidžiaugti, kad jie iki šandien dar išliko ir pasiekė nuolatinę užuovėją, kurioje garantuota apsauga ir deramas įvertinimas. Jie tapo prieinami visuomenei ir tyrinėtojams. Pirmiausia reikia pasidžiaugti naujais ekspozicijos iš M.K. Čiurlionio palikimo. Labai daug jo dar nežinomų kūrinių ir biografijos detalių atskleidė šis dešimtmetis. Dailės mėgėjai pirmą kartą mato Čiurlionio eskizus, piešinius, gaidas, laiškus. Laiškai ir užrašų sąsiuviniai liudija, kiek daug dėmesio dailininkas ir kompozitorius skyrė literatūrinei kūrybai ir kaip pasiaukojančiai jis dirbo atgimstančios lietuvių kultūros labui.

Tik iš senų katalogų ir recenzijų buvo žinomi kai kurie Čiurlionio amžininkų kūriniai. Šiandien tarp naujai įgytų galima pamatyti pirmųjų lietuvių dailės parodų dalyvių darbus. Adomo Varno "Didmiesčio

senutė" (1912 m.), Antano Žmuidzinavičiaus "Apsnigta eglė" bei jo knygoje "Paletė ir gyvenimas" aprašyta drobė "Nelaiminga šalis" (abu 1910 m.). Metislavo Dobužinskio paveikslas "Raskolnikovas ir Marmeladevas aludėje" (1928 m.), skirtas Briuselio karališkojo teatro pastatymui. Jis priklauso prie tos grupės kūrinių, su kuriais autorius išgarsėjo dar "Meno pasaulio" parodoje Peterburge.

Kitoje salėje — XX a. pirmosios pusės lietuvių tapybos meistrai: J. Šileika ir J. Mackevičius su peizažais, V. Eidukevičius, S. Ušinskas bei "arsininkai" — A. Gudaitis, A. Samuolis, V. Vizgirda su savo reikšmingais darbais. Kiekvienas rodomas kūrinys papildo tapybos aukso fondą ir atskleidžia naujas šių autorių talento briaunas. Puikus pavyzdys — "arsininkų" bendražygio grafiko Adomo Galdiko "Natiurmortas" (1922 m.). Jo kūrybai išsamiai atstovauja daugiau kaip 600 kūrinių.

Dauguma naujai įgytų dailės kūrinių atskleidžia užmirštus ar visai nežinomus mūsų kultūros puslapius. Nemaža XX a. paveikslų taip pat galima pavadinti retais. Ekspresyvi grafiko Mečislovo Bulakos drobė "Dzūkų kaimas" (1938 m.) primena, kad nuo 1939 m. dailininkas ekspozicijoje ne tik grafiką.

Parodoje nemažai senojo lietuvių liaudies meno rinkinių — tai muziejininkų kasmetinių išvykų padariniai. Iš surinktų ekspozicijų parodai pateikta medžio skulptūrų rinkinys. Rečiau pasitaikantys senosios liaudies tapybos ir siuvinėjimo pavyzdžiai. Šiuolaikinių liaudies meistrų tapybos, grafikos ir skulptūros darbai rodo liaudies meno tradicijų gyvybingumą.

Pirmą kartą muziejaus istorijoje ekspozuojama tiek daug Tolimųjų Rytų dailės. Daug Europos taikomosios dailės dirbinių. Senuosius rinkinius praturtino keletas XVII ir XVIII a. flamandų ir olandų tapybos darbų, taip pat vokiečių F. Šauso, J.E. Liudviko, E. Marteno, prancūzų H. Robero, I. Robiaro, keletas vengrų, austrų, lenkų, italų, šveicarų tapytojų kūrinių.

Senieji muziejaus rinkiniai nuolatos pa-

pildomi įvairių mokyklų paveikslais. Tarp jų yra taip pat ir dovanų.

SUSTOJO LAIKAS JONAVOS CENTRINĖJE TAUPOMOJOJE KASOJE

Statybininkas Pranas Morkūnas "Tiesoje" rašo: "Užeinu į Jonavos centrinę taupomąją kasą užmokėti už butą, elektrą ir telefoną. Kaip skelbia užrašai prie langelio, komunalinius mokesčius mokėti vienu metu gali keturi klientai. Tačiau tėra viena kasininkė. Eilėje — 34 žmonės. Atsistoju. Laikrodis ant sienos rodo 11 val. 20 min. Belaukdamas savo eilės, imu skaitinėti įrašus garbės lentoje, socialinius įsipareigojimus. Juose viename punkte paminėta, kad komunalinius patarnavimus reikia teikti kuo geriau.

Praslinko nemažai laiko, o laikrodis teberodo... 11 val. 20 min. Ir eilutė beveik nepasistūmėjo. Indėlininkus jau aptarnauja trys kasininkės. Jos ant stalo dėlioja pyragaičius, sumuštinius, vedasi arbatą. . .

Prie mūsų kasininkės prieina moteris. Abi ilgai kalbasi, paskui skaičiuoja pinigus. Vėl žvilgtelį į laikrodį ir pagaliau pastebiu, kad jo švytuoklė nejudą. Kalendorius šalia laikrodžio teberodo 1985-sius metus. Sustojęs laikas Jonavos centrinėje taupomojoje kasoje.

Pagalvojau, kad reikėtų apie tai parašyti redakcijai, tad išeinu į pirmąją sąjunginės spaudos kioską nusipirkti vokų. Deja, čia pasitinka du skelbimai: "Išėjau keisti kapeikų" ir "Šiandieninė spauda bus rytoj". Ir čia laikas sustojęs...

Prisiminiau ir daugiau panašių atvejų. Kaune, Laisvės alėjos pradžioje, krinant šlapdribai, prie mažo langelio stovi ilgiausia eilė: pardavinėja obuolius. Užeinu į daržovių parduotuvę šalia — tuščia. O juk galėtų obuolius pardavinėti parduotuvėje — ir greičiau būtų, ir pirkėjai nežvarbtų.

Arba Vilniuje "Okeano" parduotuvėje — 8 pardavėjos ir 4 pirkėjai, o lauke ilgiausia eilė prie mažo langelio. Čia parduoda skanią žuvį, kurios prekybos salėje nėra".

KAIP PASIPUOŠ VILNIUS ŠIĄ VASARĄ?

Pavasaris ir vasara jau čia pat. Netrukus Vilniaus miesto gatvės ir aikštės pasipuoš žaluma, gėlėmis. "Tiesa" rašo, kad Vilniaus apželdinimo tresto valdose jau sudygo želdinių daigai. Lietuvos sostinėje šiemet bus pasodinta 20 tūkstančių medžių, 38 tūkstančiai krūmų ir apie pusantro milijono gėlių. Ar taip bus ar ne, kurie nuvažiuos, pamatys.

Vilniečiai sako, kad jiems pavasarį darbo per akis. Mieste bus įrengta maždaug 500 kvadratinų metrų plote naujų gėlynų. Tarp pliko asfalto sumirgės gėlynai transporto žiede prie Pedagoginio instituto, Žvejų gatvėje prie Architektų sąjungos, šalia "Žalgirio" stadiono, ritualinių paslaugų biuro. Bus ir keturios sveikatingumo trasos: Naujuose Verkiuose prie Žaliųjų ežerų. Vingio parke, Neries pakrantėse, Šilo gatvėje. Čia bus geri takai ir apšvietimas, pilsio vaikų žaidimo aikštelės. Trasas puoš ir papildys mažoji architektūra bei sportiniai įrengimai.

Dekoratyvinių augalų tarybų ūkio vyriausias agronomas pasakoja, kad ūkis plečia šiltnamių plotus. Augina spygliuočius medžius ir krūmus iš ūgelių. Pašildomosiose lysvėse pridaigina įvairių sodinukų. Augina 36 rūšių vasarines, 46 rūšių daugiameles gėles, 56 rūšių medžius, 64 — krūmus.

Šį pavasarį miesto aikštėse pražys dar 30 tūkstančių praėjusį rudenį pasodintų svogūninių gėlių — tulpių, narcizų, krokų. Jei bus gražus pavasaris, jau balandžio mėnesį papuoš pražydusios našlaitės, neužmirštuolės, saulutės. Joms nužydėjus, išsiskleis vasarinių gėlių kilimai. Kiekvienoje gatvėje pavasarį iškertami seni medžiai, apkarposmi žaliuojantys.

Neseniai baigtas tvarkyti gėlynas Birutės gatvėje. Daug padirbėta Markučių parke. Čia įrengti takai, laiptai, išvalyti ir atodinti želdiniai, išvalytas tvenkinys. Kasmet mieste žiemą pasodinama apie 400 medžių, iškastų su išalusiu gruntu.

Rašoma, kad valstybė skiria dideles lėšas miesto apželdinimui. Medelius sodina

pasiruošusios grupės. Kasmet pavasarį ir rudenį gatvėse, aikštėse pasirodo daugybė talkininkų. "Tiesa" džiaugiasi, kad šio darbo noriai imasi jaunimas. Medelius sodina daug kas, bet niekas nenori jais rūpintis ir prižiūrėti; jie skursta, palaipsniui nyksta ir pagaliau žūsta. Tai tikra komunistinė tvarka!

Atskiri miškų ir parkų plotai, miesto vykdomojo komiteto sprendimu, paskirti prižiūrėti įvairioms įmonėms ir organizacijoms. Kai kurios iš jų prižiūri, bet kitos net nežino savo plotų.

DEGTINĖS IR VYNO NIEKADA NETROKŠTA

Švenčionių miesto gyventojas "Tiesoje" rašo, kad, užsukęs į Švenčionių daržovių parduotuvę, net ką galėjo pasirinkti. Tas pats ir rudenį, ir žiemą, ir pavasarį. Parduotuvėje negalima nusipirkti net svogūnų galvučių, kopūstų, gerų morkų, nekalbant jau apie obuolius. Apsipirkti reikia važiuoti į Vilnių, Uteną ar Sniečkę.

Kodėl toks skirtumas tarp miestų ir rajono centrų bei miestelių ir gyvenviečių? Prekių trūkumas byloja apie prekybos vadovų nerangumą, gerokai senstelėjusį mąstymą. Parduotuves dažniausiai užverčia prekėmis, kurios pelningos jiems, prekybininkams, o ne tomis, kurios kasdien reikalingos. Netoli minimos daržovių parduotuvės yra kita — "Gėrimai". Šioje parduotuvėje degtinės ir vyno niekada netrūksta. Lietuvos komunistų partijos suvažiavime Švenčionių rajonas buvo kritikuotas už prekybą alkoholiu. Jau praėjo keli mėnesiai, bet kovai su alkoholiu niekas nedaroma.

KNYGŲ IRIŠIMO MENININKAS

TADAS LOMSARGIS

Žurnale "Nemunas" Leonas Gudaitis rašo, kad 1938 m. Prahoje baigė Valstybinę grafikos mokyklą Tadas Lomsargis, kuriam pirmajam ir paskutiniam iš Lietuvos buvo įteiktas diplomai. Jis galėjo didžiuotis — visi dalykai: specialusis piešimas, knygrišties praktika dirbtuvėje, dailės istorija, amerikietiškas retušavimas, galiausiai ir karinis parengimas — buvo įvertinti "ypatingai gerai". Profesorius Jozefas Sola-

Konkurso vertinimo komisijos sekretorė Rita Likanderytė skaito protokolą.
A. Grigaičio nuotr.

ras džiaugėsi, kad jo auklėtinis, darbštus kitatautis, per ketverius metus visapusiškai įvaldė knygrišties meną ir nustebino egzaminuotojus. Sugrįžęs į Lietuvą, dirbo Kaune kaip dailininkas knygrišys.

Pirmuosius savarankiškus darbus spėjęs išstatyti 1938 metų rudenį dailės parodoje Kaune, debutantas sudomino ne vien knygos bičiulius. Lietuvos valstybei reprezentuoti į 1939 metų pasaulinę parodą Niu-jorke buvo išsiųsti trys T. Lomsargio darbai.

Nemažai meistrystės paslapčių T. Lomsargis atskleidė 1939 m. pavasarį skaitytoje paskaitoje. Labai nuoširdžiai jis pasakojo apie seną, kaip ir pati knyga, jos saugoto-

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

APIE JONĄ JABLONSKĮ 125-ŲJŲ GIMIMO METINIŲ PROGA

"Pergalėje", literatūros, meno ir kritikos žurnale, Algirdas Sabaliauskas rašo apie Joną Jablonskį. Jis rašo, kad nors apie šį *žmogų* rašyta labai daug ir jau neįmanoma daug ko nepakartoti, kas buvo sakytą kitų, bet apie jį vis tik vertėtų rašyti dažnai, nes jis be galo savitas mūsų kultūros reiškinys. Mes, kalbėdami savo gimtąja kalba, vartojame tiek daug vieno žmogaus sukurtų žodžių ir nustatytų formų. Kasdien

jų bei puošėjų profesiją. Aptarė visas įrišimo rūšis. Iškėlė teigiamas ir neigiamas jų savybes, lietuviškos knygrišytės trūkumus. Giliausiai įstrigo žodžiai apie ypatingą šių laikų odinio apdaro prasmę: "Įrišimas, kuriame pasiekta tobula formų ir spalvų harmonija, gali mums reikšti garsus, kylančius iš knygos. Seni įrišimai atrodo lyg nebyliai, kurie nežino, ką gaubia. Modernus įrišimas yra teksto tarnyboje ir sako mums, kad jis nori tą tekstą suprasti ir tą supratimą perduoti kitiems, bet kartu nesistengia to teksto aprašyti, nes įrišimo spalvų ir formų ar linijų harmonijos gama neturi teisės būti iliustracija".

T. Lomsargis išmoko tobulai apsaugoti knygą, bet nemokėjo tausoti savęs. Pradėjus rišti straipsnių rinkinį "M.K. Čiurlionis", 1939 m. spalio mėnesį į sumenkusį kūną įsismelkė džiova. Jos nesuturėjo nė išgarsintas J. Kairiūkščio benzinolis. Mirė 1942 m.

pasakome tuos žodžius, nejausdami mažiausio dirbtinumo, ir kartais net sunku ir įsivaizduoti, kad šių žodžių mūsų kalboje dar ne taip seniai nėra buvę: jie mums atrodo, kaip žilos senovės palikimas.

Jonas Jablonskis yra labai didelis žmogus, kai prisimename, kokiomis sąlygomis jis atėjo į mūsų kultūrą ir mokslą. Kokios buvo jo paties gimtosios kalbos pamokos? Žinoma, kad kaimo siuvėjas iš "Aukso altoriaus" jį pamokė lietuviškai skaityti. Vėliau įstojo į Marijampolės gimnaziją. Ši gimnazija skyrėsi iš ano meto Lietuvos mokyklų tuo, kad joje, kaip fakultatyvinę dalyką, buvo leidžiama dėstyti ir "vietinę kalbą". Taigi lietuvių kalbos pamoka būdavo vieną kartą per savaitę. Į pamoką mokiniai ateidavo be jokių knygų. Mokytojas ant lentos paprastai nieko nerašydavo. Paskaitydavo ką nors iš "senesniųjų", dar prieš spaudos draudimą išleistų knygų, paaikšindavo vieną kitą M. Valančiaus ar S. Daukanto žodį, ir mokslas būdavo baigtas. Apie kokias nors mūsų kalbos taisykles, apie jos gramatiką ar istoriją šiose pamokose nebūdavo užsimenama. Tuo laiku Jonui Jablonskiui, kaip ir daugeliui kitų ano meto Marijampolės gimnazijos mokinių, toji kalba, jos istorija ir visos taisyklės neatrodė labai reikalingos. Jiems reikalingas buvo tik lietuvių kalbos pažymys. Atestatas su tokiu pažymiu suteikdavo galimybę studijuojantiems Maskvos ir Peterburgo universitetuose gauti vadinamąją lietuviškąją stipendiją. Jonui Jablonskiui, kaip ir jo klases draugui Vincui Kudirkai, tada atrodė, kad tik "pasiutėliai" gali svajoti apie lietuviškosios kalbos išigalėjimą viešame Lietuvos krašto gyvenime. (Apie šiuos dalykus J. Jablonskis su V. Kudirka kalbėdavosi lenkiškai).

Jonas Jablonskis, aukso medaliu baigęs Marijampolės gimnaziją, 1881 m. įstojo į Maskvos universiteto istorijos ir filologijos fakultetą. Maskvos universitete tuo laiku studijavo būrelis lietuvių, kurie, jau kitaip negu Marijampolės gimnazistai, suprato gimtosios kalbos ir tautinės kultūros reikšmę. Jonas Jablonskis iš esmės pasikeitė ir

ėjosi prie šių studentų. Ne paskutinį vaidmenį Jonui Jablonskiui suvaidino Maskvos universiteto aplinka. Jau pirmajame kurse dėstė du jauni docentai — F. Fortunovas ir V. Mileris. Tai tie patys, kurie 1871 m. vasarą buvo atvykę į Lietuvą Liudvinavo apylinkėse tyrinėti lietuvių kalbos. Didžiulės įtakos jaunam Jonui Jablonskiui turėjo profesorius F. Korso paskaitos. Dėstydamas klasikinės kalbas, F. Korsas sugebėdavo savo klausytojus sudominti ir jų gimtosiomis kalbomis.

Jonas Jablonskis 1885 m. sėkmingai baigęs universitetą, gauna mokytojo vietą Mintaujos (Jelgavos) gimnazijoje. Šiame Latvijos mieste jis ir pradėjo iki pat gyvenimo pabaigos trukusį lietuvių kalbos norminimo darbą. Pirmasis J. Jablonskio kalbinis straipsnis buvo 1890 m. "Varpe" išspausdinta Mykolo Miežinio "Lietuviškos gramatikos" recenzija. Netrukus pasirodo ir kiti J. Jablonskio straipsniai. Jis tuo metu ne tik aiškino elementarias kalbos klaidas, bet kūrė naujus lietuvių kalbos žodžius, terminus ir kovojo su visokiais barbarizmais.

1901 m. Tilžėje trijų tūkstančių knygų tiražu buvo išleista "Lietuviškos kalbos gramatika. Rašytojams ir skaitytojams vadovėlis". Pasirašė ją Jablonskis Petro Kriaušaičio slapyvardžiu. Petru jis norėjo pagerbti tam tikro šios gramatikos pirmtako autorių Petrą Avižonį, o Kriaušaičiu pakeitė caro žandarams jau žinomą ankstesnį savo slapyvardį Obelaitis. Gramatikos rankraštį į Tilžę slapta atgabeno J. Tumas-Vaižgantas.

Ši nedidelė ir toli gražu ne tobula gramatika padėjo lietuvių literatūrinės kalbos pagrindus. Parodė, kaip lietuvių kalba turi būti norminama. Šioje gramatikoje aiškiai išdėstytas literatūrinės kalbos ir tarmių santykis.

"Rašomosios kalbos tiesas visuomet įgyja kokia norint viena tarmė; kitos tarmės priduoja jai tiktai savo geriausius mažmožius, tuos grūdėlius, kurie rašomojoje tarmėje dėl kokios norint priežasties yra išnykę, nebervartojami. Jei rašomojoje tarmėje stinga kokio žodžio, kuris žinomas tiktai iš kitų tarmių, rašytojas turi vartoti tą žodį,

PRIE VAIRO — BE CIGARETĖS!

Vis mažiau vairuotojų išdrįsta sėsti prie vairo neblaivūs, o su cigarete dantyse pamatysi ne vieną vairuotoją. Bet juk nuo cigaretės dūmų ašaroja akys, dūmai kenkia regėjimo nervui. Nikotinas sutraukia akies kraujagysles, dėl ko susiaurėja vairuotojo akiplotis. Reikia atsiminti, kad cigaretėje esančio nikotino sukelti akies kraujagyslių spazmai trunka iki pusės valandos. Nors ir nežymiai sutrikus regėjimui, sunkiose situacijose vairuotojas gali nespėti tinkamai reaguoti.

Be to, rūkantiems vairuotojams nederėtų pamiršti, kad su jais gal važiuoja nerūkantys keleiviai. Gal jie nieko iš mandagumo nesako, bet dėl dūmų labai kenčia.

ŠALDYTUVAS "RESTAURUOJA" KNYGAS

Kanadoje Calgary universiteto bibliotekoje sprogu vandentiekio vamzdžiui, vanduo užliejo unikalius senovinius leidinius. Jie taip permirko, kad, vos paimti į rankas, suirdavo. Laimė, tarp bibliotekos darbuotojų buvo žmogus, anksčiau dirbęs prie maisto produktų. Jis atsiminė, kad konservų pramonėje, norint pašalinti drėgmės perteklių, konser-

vis tiek kame jį rasdamas", — rašė Jonas Jablonskis.

1901 m. išdėstytus literatūrinės kalbos normavimo principus Jonas Jablonskis galutinai įgyvendino savo 1919 m. gramatika, o ypač jos antruoju, 1922 m. paskelbtu leidimu. Šiais principais iš esmės ir šiandien remiasi lietuviai kalbininkai.

Šiandieninėje Lietuvoje pagerbiant didįjį kalbininką, yra išleista jo "Rinktiniai raštai", sudaryti J. Palonio, A. Pirockino monografija "Prie bendrinės kalbos ištakų" (1977 m.) ir "J. Jablonskis — bendrinės kalbos puoselėtojas" (1978 m.).

vai šaldomi, paskui džiovinami vakuume. Patarimu pasinaudota. Permirkę knygos buvo sudėtos į šaldytuvą, o kai jos sušalo, buvo penkioms dienoms sudėtos į vakuuminę kamerą. Specialistai tvirtina, kad popierius nuo to tik sustiprėjo. Šio metodo entuziastai siūlo taip „užgrūdinti“ visas senąsias bibliotekos knygas.

NAUJA PRANCŪZŲ TIKYBA

Prancūzija yra katalikiškas kraštas, bet žmonės labai nutolę nuo savo religijos. Sekmadieniais bažnyčias lanko labai mažas nuošimtis. Tačiau čia labai populiarėja kita „religija“ — burtininkų ir raganių lankymas. Manoma, kad Prancūzijoje tų burtininkų, raganių, astrologų, aiškiaregių yra daugiau kaip 30 tūkstančių. Kasmet juos aplanko, norėdami sužinoti savo ateitį, bent 8 milijonai žmonių, tam tikslui išleiddami apie 5 milijonus frankų.

TULPIŲ PROBLEMA

Tulpės XVI amžiuje iš Artimųjų Rytų pateko į Olandiją. Tada niekas negalvojo, kad Olandija ilginiui užsipelnys „Tulpių tėvynės“ vardą. Dabar olandai eksportuoja milijonus tulpių svogūnėlių ir gauna nemažą pajamų.

Tačiau iškilo problema: kur dėti pačias tulpes? Karvės jų neėda. Gėlių pardavėse tiek daug žiedų neparduosi, o jų atlieka tonų tonos. Vienu metu tulpes mesdavo į jūrą, bet paaiškėjo, kad jų kvapas nubaido žuvis. Vis dėlto išeitis rasta: iš gėlių pradėta gaminti trąšos, kuriomis tręšiamos tos pačios tulpės. Tad yra teisūs tie, kurie sako, kad Olandijoje ir žemė kvepia tulpėmis. . .

KIEK AUSTRALIJOJE KENGŪRŲ?

Dvejus metus Australijos mokslininkai vargo, kol pirmą kartą savo šalies istorijoje tiksliai suskaičiavo, kiek ten gyvena kengūrų. Pasirodo, jų ten yra 19 milijonų. Tad Australijoje yra maždaug dvigubai daugiau kengūrų negu žmonių.

KAS GERIAU: BARZDA AR PLIKĖ?

Ar barzda puošia žmogų, ar ne, galima ginčytis, bet kad ji šildo — tai faktas. Liono universiteto (Prancūzija) fiziologai tyrinėjo kelių šimtų barzdočių galvos šilumos apyvartą ir nustatė, kad žiemą barzdos poveikis galvai yra teigiamas, bet vasarą, ypač sunkiau dirbant, barzdoto vyro galva ir smegenys greičiau perkaista. Mokslų akademijos tyrinėtojai teigia atradę ryšį tarp barzdos dydžio ir galvos dangos tankumo: juo vešlesnė ir didesnė barzda, juo labiau slenka galvos plaukai ir plinka pakaušis, kad neperkaistų smegenys. Taigi barzda skatina plikimą. Be to, barzdočiams per karščius galva labiau prakaituoja.

Žymi kino žvaigždė ir nė kiek ne mažiau žinoma rašytoja nekenė viena kitos. Kartą jos susitiko.

— Jūsų paskutinis apsakymas nuostabus, — ironiškai pareiškė aktorė, — ar negalėtumėte pasakyti, kas jį parašė?

— Man labai džiugu, kad mano apsakymas jums patiko, — atsakė rašytoja, — tik norėčiau sužinoti, kas jums jį perskaitė?

Sutuoktinių škotų pora kreipiasi į psichiatrą:

— Suprantate, daktare, — sako vyras, — mes negalime sau leisti prabangos gydytis pas jus dviese. Prašyčiau pasakyti, ką pigiau išgydyti: mano žmonos pranašumo jausmą ar mano menkavertiškumo kompleksą?

RŪKYMAS IR MUZIKA

Šveicarų medikai, pasitelkę elektroninę aparatūrą, patikrino Loanos simfoninio orkestro 97 muzikantų klausą. Paaiškėjo, kad nerūkančiųjų muzikantų klausą buvo daug geresnė negu rūkančiųjų. Iš to buvo padaryta logiška išvada: nuo šiol priimti į orkestrą tik nerūkančiuosius.

KAS SUKELIA MIGRENĄ?

Mokslininkai nustatė, kad migreną gali sukelti kai kurie maisto produktai. 93% tiriamųjų vaikų, kentusių stiprius galvos skausmus, visiškai ar iš dalies pasitaisė, kai pradėjo gauti kitokį maistą, pvz., iš mėsos — avieną ir vištieną, iš angliavandenių — ryžius ir bulves, iš vaisių — obuolius ir bananus, be to, daug daržovių ir vitaminų. Keičiant maisto produktus, buvo nustatyta, kokie dažniausiai sukelia migreną. Tai karvės pienas, kiaušiniai, šokoladas, citrusiniai vaisiai, sūris, pomidorai, žuvis, jautiena ir kiauliena. Taip rašo anglų žurnalas „Medical News“.

"Laiškų lietuviams" metinė šventė

Šių metų mūsų šventė buvo tikras triumfas. Po Antano Saulaičio, S.J., atlaikytų mišių jėzuitų koplyčioje susirinko į didžiąją jaunimo centro salę daugiau kaip 300 žmonių ir, susėdę prie Danos Varanekienės meniškai papuoštų stalų, laukė pranešant, kas laimėjo šių metų konkurso premijas. Vertinimo komisijos sekretorei Ritai Likanderytei perskaičius protokolą, sužinojom, kad suaugusiųjų konkurse I premiją laimėjo Viktoras Nakas (150 dol.), II — Dalia Staniškienė (100 dol.), III — Nina Gailiūnienė (75 dol.), IV — Nijolė Gražulienė (50 dol.). Jaunimo kon-

Vienas plikis ėjo pro vaistinę ir pamatė reklamą, kur buvo siūloma stebuklinga priemonė nuo plikimo. Įėjo vidun ir paklausė, kokia toji priemonė.

— Tai iš tikrųjų stebuklingas vaistas, — patvirtino vaistinininkas. — Ar jums duoti didelį buteliuką ar mažą?

— Ačiū, manau, užteks mažo: mat man nepatinka dabartinė ilgų plaukų mada.

a

Sutuoktinis sako savo žmonai:

— Kodėl tu nepatenkinta? Juk dvi skrybėlaites prie šio kostiumo jau turi.

— Klysti, mano mielas. Aš turiu tik vieną kostiumą prie šių dviejų skrybėlaičių.

•

— Brangioji, nuo to laiko, kai su tavim susipažinau, nebegaliu nei valgyti, nei gerti.

— Kodėl gi, mielas?

— Nes aš nebeturiu pinigų. . .

•

Profesorius, labai susikaupęs, ruošiasi paskaitai.

— Brangioji, — šaukia jis žmonai, — kur mano pieštukas?

— Jis už tavo ausies, — atsako žmona.

— Aš labai užsiėmęs, už katros ausies? — susinervinęs klausia profesorius.

•

Neseniai vedusiam gydytojui paskambino kolegės ir pasiūlė sulošti bridžo partiją.

— Skubus iškvietimas, — paaiškino gydytojas, padėjęs ragelį.

— Ar labai rimta? — paklausė susirūpinusi jauna žmona, pamačiusi, kad vyras skubiai rengiasi.

— Labai! Trys gydytojai jau ten!

kurse buvo paskirtos net 7 premijos. I premiją laimėjo Rima Polikaitytė (100 dol.),

II — Vida Brazaitytė (80 dol.), III — Paulius Bindokas (70 dol.), IV — Audra Kubiūtė ir Kęstutis Gorodeckas (po 60 dol.),

V — Gailė Radvenytė ir Andrytė Giedraitytė (po 50 dol.). Laureatų vardu simpatišką žodį tarė Vida Brazaitytė, mecenatų vardu kalbėjo Ona Siliūnienė. Generalinis garbės konsulas Vaclovas Kleiza visus pasveikino trumpu žodžiu.

Atidarius sceną, publikos palinksminčiai išėjo "naujai atgimęs" Vlado Vijeikio vadovaujamas "Tauro rago" orkestras: N. Balzarienė, M. Jakaitis, A. Kezys, V. Namikas, J. Paronis ir, žinoma, dirigentas VI. Vijeikis. Publiką jie prijuokino iki ašarų. Kupletų tekstas buvo parašytas Juozo Tolušio.

Po šios linksmos programos, vysk. V. Brizgiui sukalbėjus maldą, prasidėjo Vidos Talandytės išradingai ir elegantiškai paruoštos vaišės. Maistas labai skaniai paruoštas, patarnavimas profesionalus, stalai gražiai papuošti — tad visi jautėsi, kaip aukšto lygio puikiame restorane.

Publikoje vyravo toks entuziazmas, kad, redaktoriui paminėjus apie ateinančių metų konkursą, tuoj buvo suaukota ar pasižadėta aukoti pusantro tūkstančio dolerių. Tad kitais metais galėsime duoti daugiau premijų.

Baigiantis vakarienei, buvo turtinga loterija, kuriai fantus dovanojo: Regina Andrijauskienė, Nijolė Baužienė, Ona Gradinskienė, Adelė Izokaitienė, Jolanda Kerelienė, Dana Kurauskienė ir Danutė Žilienė. Visoms nuoširdi padėka.

Dėkojame visiems mecenatams, vertinimo komisijai ir kitiems čia paminėtiems asmenims, vienokiu ar kitokiu būdu prisidėjusiems prie šios šventės pasisiekimo. Ypačinga padėka šio pobūvio organizatorėms ir organizatoriams: S. Endrijonienei, A. Likanderienei, R. Andrijauskienei, N. Balzarienei, J. Daunorienei, S. Džiugienei, E. Li-

Mūsų parama krikščionybės jubiliejui

Popiežius Jonas Paulius II, pasibaigus šv. Kazimiero 500 metų mirties jubilėjaus minėjimo iškilmėms Romoje, atsisveikindamas su lietuviais vyskupais, priminė, kad pasimatysime Lietuvos krikšto 600 metų jubilėjaus iškilmėse Romoje.

Lietuvos vyskupai ir vyskupijų valdytojai jau pereinę metų sausio 16 d. išleido ganytojišką laišką tikintiesiems, prašydami klebonus, kad jis būtų perskaitytas bažnyčiose. Tarp kitų dalykų vyskupai nurodė, kad 1985 m. yra *Gerosios naujienos metai*, 1986 — *Sąmoningo tikėjimo metai*, 1987 — *Gyvosios krikščioniškosios dvasios metai*.

Daugeliui šis labai svarbus reikalas parūpo, daugelis pradėjo pasisakyti spaudoje ir privačiai šiuo klausimu, siūlydami idėjas, projektus, minėjimo datas.

Pačiu laiku Dievo Apvaizda davė lietuviams katalikams išeivijoje ganytoją vysk. Paulių Baltakį, O.F.M. Jis tuoj pat ėmėsi iniciatyvos sudaryti komitetą šiam jubiliejui ruošti. Savo biuletenyje "Vyskupo infor-

macija" (1985 m. rugsėjo 24 d.) rašė: "Krikščionybės Lietuvon įvedimo jubiliejų švęsime 1987 m., nes 1387 m. krikštas lietuvių tautai turėjo lemiamos reikšmės religiniu, tautiniu, kultūriniu ir politiniu atžvilgiu. Šiuo krikštu Lietuva sėkmingai atsiribojo nuo slavų kultūros ir Maskvos politinės įtakos bei galutinai susirišo su Vakarų Europa". Todėl ši sukaktis rengiamasi iškilmingai atšvęsti tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje.

Laisvajame pasaulyje siekiama šia sukaktimi iškelti krikščionybę kaip didžiąją dvasinę vertybę, jos lemiantį vaidmenį lietuvių tautos istorijoje, žadinti dvasinį atsinaujinimą, puoselėti glaudesnę jungtį su okupuotos Lietuvos tikinčiaisiais, kovojančiais už savo tikėjimą bei tautos laisvę, atkreipti pasaulio dėmesį į jų būklę bei didesnę moralinę pagalbą sustiprinti persekiojamos Bažnyčios ir pavergtos tautos viltis. Tokia būtų Lietuvos krikščionybės jubilėjaus minėjimo pagrindinė mintis.

Pagrindinės laisvojo pasaulio lietuvių krikščionybės minėjimo iškilmės bus Romoje 1987 m. birželio 14. Iškilmėse pasižadėjo dalyvauti ir joms vadovauti Popiežius Jonas Paulius II. Į šias iškilmes bus organizuojama įvairios ekskursijos ir choras, kuris giedos per iškilmingas pamaldas šv. Petro bazilikoje ir atliks kitą meninę programą.

Planuojama paruošti įvairius leidinius, pvz.: Plačios apimties katalikų tikėjimo bei moralės tiesų veikalą; istorinį veikalą lietuvių ir anglų kalbomis apie krikščionybę Lietuvoje; giesmyną chorams ir bendram giedojimui; religinio turinio knyges: mažiems vaikams, pirmajai išpažinčiai ruoštis, jaunimui maldaknygę, knygos suaugusiems apie Naująjį Testamentą, apie dvasinį brenimą bei vystymąsi ir kt.

Rūpinantis dvasiniu atsinaujinimu, raginama rengti seminarus, konferencijas, jaunimo stovyklas, organizuoti parapijose iškilmes, ruošti koncertus, skelbti konkursus

kanderiui, S. Pleinienei, D. Vakarei, G. Vakarui, D. Varaneckienei.

Ateinančių metų konkursui aukojo ar pasižadėjo aukoti šie asmenys ar šios organizacijos: American Travel Service Bureau — 100 dol., Filisterių skautų sąjungos Čikagos skyrius — 100 dol., Petras ir Vanda Žolynai — 200 dol., Gediminas Kijauskas, S.J., — 100 dol., "Nerijos" skaučių tunto "Nendrių" įgula — 200 dol., Jonas ir Bronė Veselkai — 150 dol., Julius ir Paulina Mačiuliai — 200 dol., Vladas ir Regina Andrijauskai — 100 dol., Jonas ir Leokadija Dainauskai — 100 dol., Ona Siliūnienė — 150 dol., Stefaniya Rudokienė — 100 dol.

Nuoširdžiai dėkojame šiems naujiems mecenatams. Taip pat didelė padėka visiems, taip gausiai atsilankiusiems į mūsų metinę šventę.

Redakcija ir Administracija

laikraščiuose ir žurnaluose. Ruošiamasi pagaminti jubiliejinį medalį, manoma, kad Vatikanas sutiks išleisti specialius pašto ženklus.

Visiems šiems kilniems darbams įvykdyti, be abejo, reikalingos lėšos. Nuo mokesčių nurašomas aukas galima siųsti komiteto išdininko vardu: Bronius Polikaitis, 7218 S. Fairfield Avė., Chicago, IL 60629.

Trumpai iš visur

■ Popiežius Jonas Paulius II šv. Kazimiero šventės proga pasiuntė telegramą Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkui arkiv. Liudui Poviloniui. Joje rašo: “Šiandieninės šv. Kazimiero šventės proga jaučiuosi ypatingai artimas kilniajai ir man brangiai lietuvių tautai ir jos katalikų bendruomenei, kuri šv. Kazimierą garbina kaip savo globėją. Šiandien jaučiu ypatingą dvasinę vienybę su Jumis ir su kitais Lietuvos vyskupais, su kunigais, vienuoliais bei vienuolėmis ir su visais tikinčiaisiais, maldoje dėkodamas Viešpačiui už jų tvirtai liudijamą ištikimybę krikščioniškam tikėjimui”.

■ Gorbačiovas, kaip numatoma, šią vasarą gali lankytis Italijoje. “The Christian Science Monitor” paskelbė Vengrijos katalikų primo kard. Laszko Lekai spėjimą, kad jis gali ta proga susitikti su popiežiumi. Apie tą galimybę buvo rašyta ir italų spaudoje. Italijos premjeras Croxi yra pakvietęs Gorbačiovą lankytis Italijoje, ir jis tą kvietimą priėmęs. Popiežių jau anksčiau yra aplankęs N. Chruščiovas, o taip pat Sovietų Sąjungos užsienio reikalų ministeris Gromyko.

■ Popiežius Jonas Paulius II, kalbėdamas į Brazilijos 21 vyskupą, priminė reikalą dvasiškai neišsivelti į politiką, kritiškai žiūrėti į vadinamąją išsilaisvinimo teologiją.

■ JAV-se, kaip parodė Gallup instituto tyrimai, padaugėjo katalikų dalyvavimas parapiiniuose renginiuose, susirinkimuose, Šv. Rašto studijose, mąstymuose ir kituose religiniuose organizuotuose veiksmuose. Labiausiai padaugėjo lankymasis renginiuose — net 12%.

■ JAV katalikų mediciniškųjų misijų taryba 1985 m. pasiuntė neturtėliams vaistų ir kitų gydymo reikmenų už 13,5 mil. dolerių. Daugiausia pasiųsta į Afriką. Ten 961 misijų stotis gavo medikamentų už 5 mil. dolerių.

■ Lietuvoje 1985 metais mirė 25 kunigai. Naujų kunigų buvo įšventinta 19.

■ Lietuvių katalikų religinė šalpa jau veikia 25 metus. Ją įkūrė prel. J. Balkūnas, kan. J. Končius, kun. J. Aleksiūnas, kun. N. Pakalnis, ir kun. J. Gurinskas. Tikslas — medžiagiškai ir moraliai remti Lietuvos tikinčiuosius, ugdyti dvasinius pašaukimus, leisti religinius leidinius, atsverti komunistų propagandą, ruošti katalikiškas radijo programas išeivijai bei talkinti Vatikano radijui. Per 15 metų šiai įstaigai vadovavo kun. St. Raila, o nuo 1976 m.

— kun. Kazimieras Pugevičius, nuo 1979 m. talkinamas Gintės Damušytės ir Marijonos Skabeikičienės. Visose užsibrėžtose srityse įstaiga plačiai ir sėkmingai dirba, panaudodama moderniausias raštinės ir komunikacijos priemones. Šią įstaigą globoja vysk. V. Brizgys ir vysk. P. Baltakis.

■ Berniukų mieste, Omaha, Nebraska, dabar globojama ir 30 mergaičių. Nuo vasaros jų skaičius padidės iki 150.

■ Kinijoje atrasta daug naujų rankraščių jėzuito mokslininko ir teologo Pierre Teilhard de Chardin. Kun. Chardin, paleontologas, Kinijoje darbavosi nuo 1923 m. iki 1945 m. Jo įnašas į mokslą toks žymus, kad net Sovietų Sąjungoje išleistas jo knygų vertimas.

■ San Salvadore apie 2000 žmonių dalyvavo demonstracijoje sostinės gatvėse, minint 6 metų sukaktį nuo nužudymo arkivyskupo Oscar Romero, kuris buvo nušautas koplyčioje, aukojant šv. mišias.

■ Honduras valstybėje buvo nužudytas kanadietis kun. William Arsenaull, 54 m., darbavęsioje toje valstybėje per 20 metų, daug padėdamas neturtingųjų šeimų vaikams. Jį nužudė du vyrai, įsibrovę į re-kolekcijų namus Zamoritano, apie 30 kilometrų nuo sostinės. Laidotuvsė dalyvavo arkivyskupas, trys vyskupai ir 40 kunigų.

■ JAV Valstybės sekretorius George Schultz, episkopas, su savo žmona Elena, kuri yra katalikė, būdami Romoje, kovo 29 d. aplankė popiežių, su kuriuo kalbėjosi 38 minutes. Audiencijoje Schultzą lydėjo 38 žmonės, jų tarpe ir JAV ambasadorius prie Šv. Sosto William Wilson su žmona.

■ Tarptautinis biuletenis “Glaube in der Zweiten Welt” (Tikėjimas antrame pasaulyje) atkreipia dėmesį į paslaptinę avarijose žuvusius žmogaus teisių gynėjus: kun. Juozą Zdebskį, ukrainietę Oleną Antonovą ir kun. Bronių Laurinavičių.

■ Kuboje įvyko pirmas po daugelio metų Katalikų Bažnyčios atstovų suvažiavimas, kuriame dalyvavo vyskupai, kunigai, vienuoliai ir pasauliečiai, iš viso apie 180 žmonių. Buvo svarstomos Kubos katalikų problemos.

■ Lenkijoje yra sudarytas fondas paremti privatemam žemės ūkiui. Tame fonde jau yra 28 mil. dol.,

gautų iš įvairių užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų. Fondu rūpinasi katalikų Bažnyčia, tačiau jau ketveri metai, kaip vyriausybė vis neduoda laisvės tam fondui veikti.

■ JAV katalikų konferencija, sutrumpintai vadinama USCC, 1985 m. padėjo šiame krašte įsikurti 25.890 pabėgėlių iš užsienio.

■ D. Britanijoje, Nottinghame, leidžiamas „Šaltinis“ savo pradžią veda nuo 1906 m. kovo 31 d. pradėto Seinuose leisti „Šaltinio“. Taigi šiemet švenčia 80 m. sukaktį. Iš viso per tą laiką šio laikraščio išėjo 1373 numeriai. Jį redaguoja kun. S. Matulis, M.I.C., leidžia marijonai. Redakcijos nariai: L. Švalkus, V. Milašius, J. Kašponis, S. Maziliauskas. Duoda gausiai religinių, patriotinių straipsnių ir žinių iš lietuvių gyvenimo.

■ Lietuvos vyčių istoriją rašo kun. W. Wolkovich (Valkavičius). Knygos išspausdinimo išlaidomis pažadėjo pasirūpinti Lietuvos vyčių garbės narys Jonas Valauskas. Tyrimams, medžiagos rinkimui, rašymui reikėsi apie 15,000 dol., ką parūpins patys Lietuvos vyčiai.

■ Ispanijoje trys karmelitės vienuolės, nužudytos civilinio karo metu, popiežiaus sprendimu skelbiamos palaimintomis. Jų vardai: Maria Pilar Martinez, Maria Valtierra Tordesillas ir Teresė Garcia y Garcia. Dar 1000 nužudytų Ispanijoje vienuolių taip pat laikomos kandidatėmis į palaimintąsias. Jų beatifikacijos bylos bus sprendžiamos.

■ JAV federalinis teismas antru kartu atmetė bylą, kuria buvo siekiama sprendimo, kad Amerika nutrauktų diplomatinis santykius su Vatikanu.

■ Kard. Bernardinas perspėjo, kad eutanazija, žudymas susenusių ir nepagydomų-mirštančių, yra nemoralus.

■ Popiežius Jonas Paulius II, atsilankęs į žydų sinagogą Romoje, pavadino juos vyresniais broliais. Vyriausias žydų rabinas Elio Toaff sveikindamas popiežių apkabino. Pilnutėlė sinagoga žydų sutiko popiežių plojimu. Choras giedojo giesmę: „Ani Ma' Amin“, kurią giedodavo nacių kalinami žydai, vedami į dujų kamerą. Grupė gyvais išlikusių kalininių sveikino popiežių, mojuodami savo mėlyną liturginių rūbų. Savo kalboje popiežius iškėlė reikalą pašalinti visus priešiškus, pabrėždamas, kad žydai ir krikščionys turi specialų ryšį Senajame Testamente. Popiežiaus kalba buvo kelis kartus palydėta plojimais. Apsilankymas užsitęsė apie valandą. Žydai išreiškė pageidavimą, kad Vatikanas pripažintų Izraelio valstybę. Kliūtis susidaro iš to, kad Bažnyčia nori susilaukti pripažinimo, jog Jeruzalė yra visiems, ir krikščionims, atviras laisvas miestas.

■ Kun. Petras Patlaba, gimęs 1909 m. Tauragės apskr., mirė 1986 m. balandžio 25 d. Hot Springs mieste, kur paskutiniu metu darbavosi lietuvių sielovadoje. Lietuvoje buvo Telšių gimnazijos kapelionas, Rietavo klebonas, Vokietijoje darbavosi ir studijavo Tuebingene, o JAV-se pasireiškė kaip veiklus visuomenininkas, besidarbuodamas Baltimorėje, Cicero mieste. Palaidotas Čikagoje, Šv. Kazimiero kapinėse balandžio 30 d.

■ Įsteigta premija lietuviui moteriai, labiausiai pasižymėjusiai, ugdant krikščionišgosios kultūros idealus lietuviuose. Premiją tvarko ateitininkų korp. „Giedra“. Premija — tūkstantis dolerių. Pirmąją tokią premiją „Giedra“ paskyrė gen. kons. Juzei Daužvardienei, ypatingai pasižymėjusiai lietuvių ir krikščioniškos kultūros srityje. Premija įteikta gen. kons. Daužvardienės pagerbime balandžio 27 d. Čikagoje. Premijos steigėjas ir mecenatas — kun. J. Prunskis.

■ Už paruošimą knygų apie Lietuvos vyskupijas Broniui Kvikliui Lietuvių kultūros taryba paskyrė aukščiausią premiją — 3000 dol.

■ JAV mediciniškų studijų žurnalas „JAMA“ (Journal of the American Medical Association) kovo mėn. numerį išspausdino Mayo klinikų daktarų W.D. Edwards ir W.J. Gabel straipsnį, kuriame jie patvirtina Kristaus istoriškumą, jo didelę įtaką žmonijai ir mediciniškai išnagrinėja jo mirtį, nurodydami širdies sutrikimą, pavoingas žaizdas, dusimą, kybant ant kryžiaus, nežmonišką išvargimą. Studija iliustruota gausiais brėžiniais.

■ Kanados lietuvių, o net ir daugelyje kitataučių bažnyčių pirmas kovo mėnesio sekmadienis buvo skirtas maldoms už Lietuvą. To buvo paprašęs Kanados lietuvių katalikų centras. Daugelis vyskupų padarė pareiškimus, palankius lietuviams, raginančius įsijungti į maldos dieną už Lietuvą.

■ Iš visų rytų Europos valstybių, priklausančių Varšuvos paktui, tik viena Lenkija turi savo atstovą prie Vatikano. Juo dabar yra lenkas J. Kuberskis.

J. Pr.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Zenonas Ivinskis. RINKTINIAI RAŠTAI. II tomas. Išleido Liet. Kat. Mokslo Akademija 1926 m. Redagavo Paulius Jurkus. Mecenatas — dr. Juozas Kazickas. 726 psl., kaina nepažymėta.

Pranas Čepėnas. NAUJŲJŲ LAIKŲ LIETUVOS ISTORIJA. I ir II t. Išleido dr. Kazio Griniaus fondas 1977 ir 1986 m. Kieti viršeliai. I tome — 543 ps!., II — 840 psl., kaina nepažymėta. Spaudai parengti padėjo Albina Sirutytė-Čepėnienė.

Nuoširdi padėka “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” rėmėjams

30 dol. aukojo B. Čižikaitė.

25 dol. aukojo L.L. Bildušai.

Po 20 dol. aukojo: J. Jusys, T. Vildžius.

18 dol. aukojo E. Zenkevičius.

12 dol. aukojo V. Rapšys.

Po 10 dol. aukojo: A. Matulionis, K. Gasiūnas, S. Kamarauskas, S. Jurskytė, A. Augaitienė, A. Žemaitaitis, E. Sniegaitis, M. Vilutienė, J. Sungaila, A. Aviža, I. Krikščiūnas, T. Varanka, E. Matutienė, L. Simaitis, I. Rimkūnas, M. Vaišvilienė, M. Sušinskienė, G. Mitsevit, S. Kikilas, B. Bužinskas, M. Spence.

9 dol. aukojo E. Keresnevičius.

Po 8 dol. aukojo: A. Petrašiūnas, L. Stasiūnienė, S. Prialgauskienė.

7 dol. aukojo B. Simonaitienė.

Po 6 dol. aukojo: T. Gleveckas, A. Juzaitis.

Po 5 dol. aukojo: A. Rimkus, V. Kubilius, O. Martišauskas, E. Meilus, J. Gustainis, M. Galeckienė, P. Tomasevičius, O. Kukarskis, S. Baltūšienė, kun. D. Kenstavičius, V. Garbenis, P. Sošienė, V. Valkavickas, G. Dambiras, A. Milčienė, A. Garkūnas, T. Šaulys, E. Pagirys, B. Tamošiūnas, kun. L. Dieninis, A. Jadviršienė, A. Gumbinas, E. Jurkėnas, J. Grigaitis, J. Stanislovaitienė, B. Martick, S. Gližerienė, Z. Samuolis, G. Kudžma, S. Sirokas, A. Stukas, L. Rumšas, E. Susmaras, E. Bielkevičienė, B. Morkūnienė, V. Poderys, J. Turčinskas, I. Smieliauskienė, F. Rajeckas, O. Alčiauskienė, J. Laucius.

4 dol. aukojo Z. Juras.

Po 3 dol. aukojo: A. Ragelis, S. Barmus, P. Bielinis, K. Jakštas, G. Indreika, J. Abraitis.

Po 2 dol. aukojo: S. Graužinienė, E. Strungys, M. Zigaitis, G. Bajorūnienė, D. Eidukienė, A. Dainius, J. Pupininkas, F. Brazaitis, J. Šukys, M. Grigalius, M. Macieža, S. Mickevičienė, V. Kelmelis, M. Stašaitienė, M. Strungienė, M. Sturonas, P. Macnorius, S. Pusvaškis, J. Kizlauskas, M. Gureckienė, K. Mašiotas, J. Gepneris, E. Tutinas.

Po 1 dol. aukojo: B. Lungys, A. Kregždys.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užabalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Telef. 737-8400. Nekaltai Pradėtosios Švenč. M. Marijos seserų spaustuvė, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 10 dol., atskiras numeris — 1 dol.